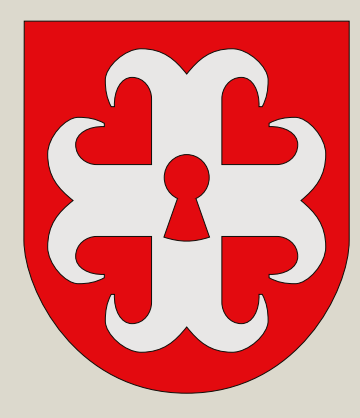
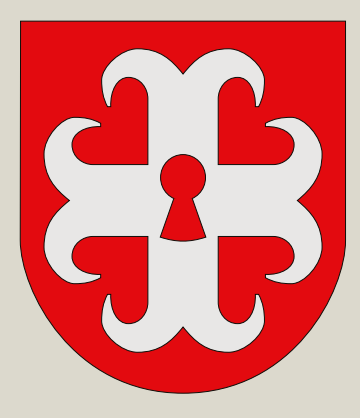

KARSTULAN SIIRTOLAISUUS

Entisaajoista tähän päivään

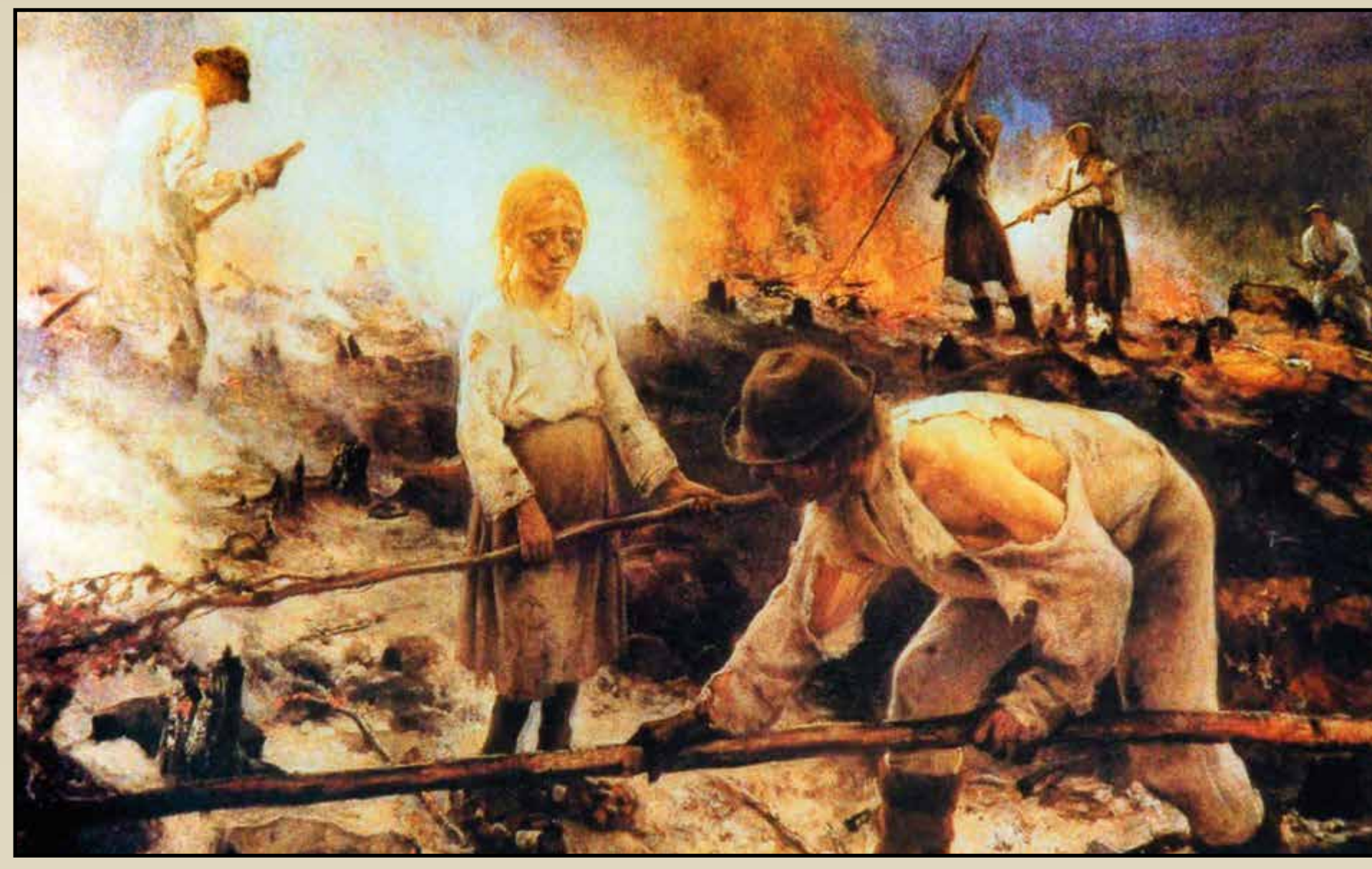
Karstulasta Ruotsiin jo 1500-luvulla?

Varhainen siirtolaisuus Ruotsiin

Suomalaisia muutti yksittäin tai pieninä ryhmänä Keski-Ruotsin kaivosalueille jo varhaisella keskiajalla. 1500-luvulla yhteydet yli Pohjanlahden olivat varsin vilkkaita. Pohjois- ja Keski-Ruotsiin tultiin etupäässä Pohjanmaalta.

Työ ja hyvät ansiot vetivät 1600-luvulla suurvalta-Ruotsiin mm. virkamiehiä, kauppiaita, nuotakalastajia ja rakennustyöläisiä erityisesti Tukholmaan. Sotaväkeen ototkin vaikuttivat jonkin verran. Tukholmassa asui 1600-luvun lopulla liki 3 000 suomalaista, noin 10 % asukasluvusta.

Keski-Ruotsissa asuneita karstusia ja lähipitäjäisiä 1600-luvulla

Sukunimi	Etunimet	Lähtöpitäjä ja -kylä
—	Henrik, Anders	Karstula, Kalavastinki
—	Mats, Michel	Karstula, Pääjärvi
—	Thomas, Michel	Karstula, Raikous
Poikonen	Michel	Karstula, Pääjärvi
Tiuhonen	Per	Karstula, Kiminki
—	Bertil, Per	Kivijärvi, Tiala
—	Mats, Olof	Kivijärvi, Tiala
—	Simon, Per	Kivijärvi
Heinonen	Anders, Märten	Kivijärvi
Kokkonen	Olof	Kivijärvi
Muhonen	Jakob, Päl	Kivijärvi
Muhonen	Klemet	Kivijärvi
Tenhunen	Mats	Kivijärvi
Mullikka*	Anders, Staffan	Pytkönmäki, Karankamäki
Mullikka	Staffan, Päl	Pytkönmäki, Karankamäki
—	Lars, Jöran	Saarijärvi, Puuppola
—	Lars, Mäns	Saarijärvi, Pyhäjärvi
Honkanen	Johan	Saarijärvi, Naarajärvi
Hyytiäinen	Päl	Saarijärvi
Kantalainen	Erik	Saarijärvi
Ukkonen	Päl	Saarijärvi, Lannevesi

— = sukunimi ei tiedossa

* muutti Delaware-siirtokuntaan Amerikkaan

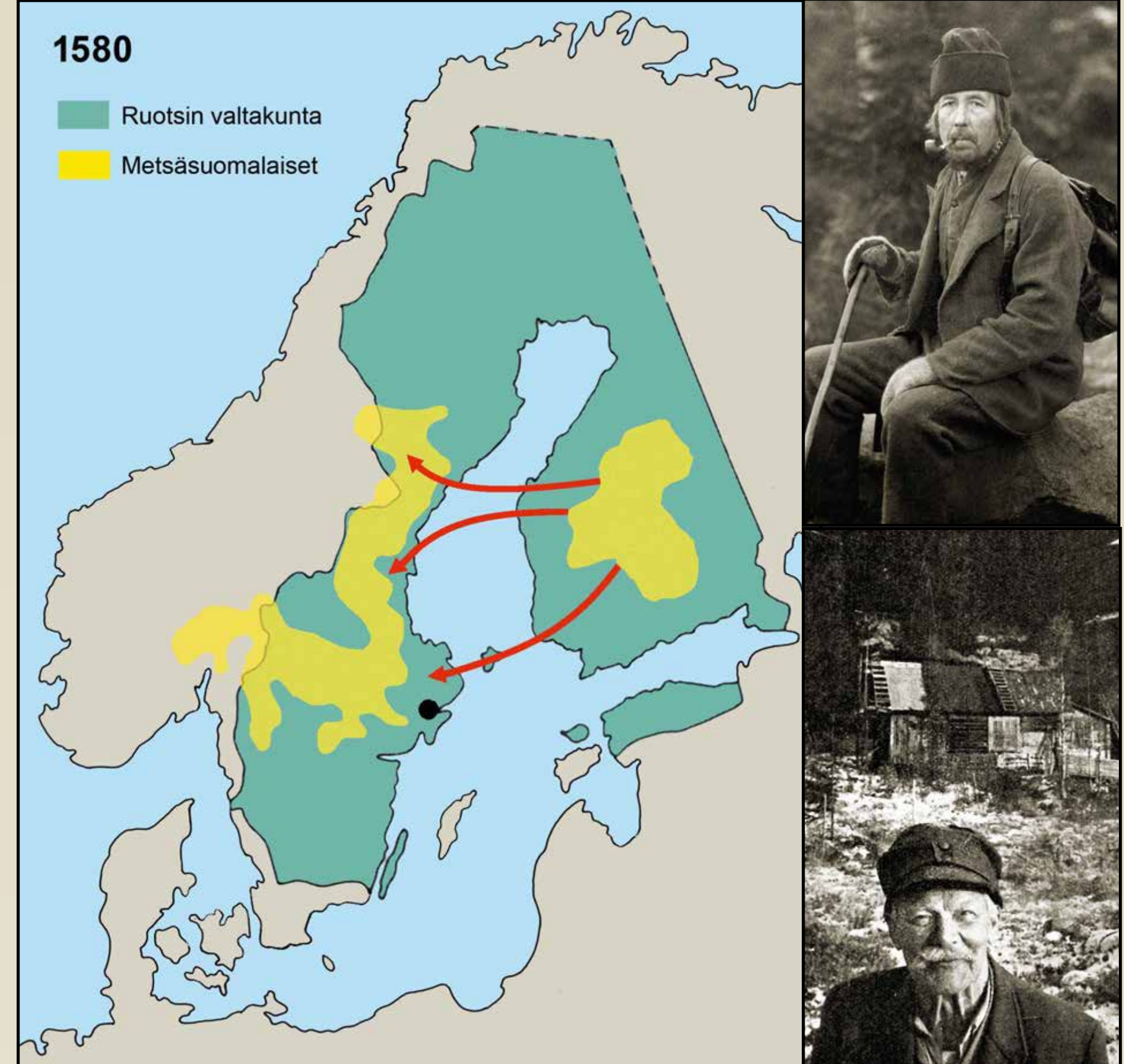
Lähde: Veijo Saloheimo

10 000–12 000 kaskisiirtolaista

1580-luvulla muutoliikkeestä Ruotsiin tuli suoranainen massailmiö, kun valtiovalta alkoi houkutella savolaisia ja pohjoishämäläisiä kaskenpolttajia uudisasukkaiksi Keski-Ruotsin asumattomille metsäseuduille.

Kaskiviljely vaati valtavia metsäalueita, sillä raivioita voitiin viljellä vain muutamia vuosia. Kun väestö kasvoi, sopivat metsät kävivät vähiin. Tilannetta pahensivat katovuodet ja sodat Venäjää vastaan. Myös korkeat verot ja ruotsalaisotilaiden huoltaminen heikensivät toimeentuloa.

Sytykkeen muutolle loi valtion uudisasutuspolitiikka, jolla suomalaisia kaskiviljelijöitä alettiin houkutella raivaamaan asuinsijaa Keski-Ruotsin korpiseuduille.

Jatkuvaa muuttoa muuallekin Ruotsiin

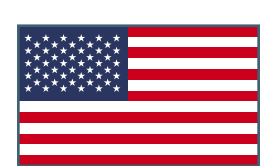
- Vuosisatainen talonpoikaispurjehdus oli vilkasta ja synnytti myös siirtolaisuutta.
- Vuoden 1800 tienoilla eri puolilla Ruotsia asui arviolta vähintään 40 000 suomea puhuvaa.
- Sodat ja poliittiset olot pakottivat myös aika ajoin huomattavia pakolaisvirtoja Ruotsiin.
- Venäjän vallan alla v:sta 1809 jatkui muutto varsin merkittävänä 2. maailmansotaan asti.
- Vuosina 1861–1890 yksistään Vaasan läänissä otettiin 33 400 passia Ruotsiin (Amerikkaan "vain" n. 27 600 ja Venäjälle 6 300).

Pytkönmäeltä Ruotsiin ja Norjaan

Pytkönmäen Pääjärvellä sijaitsevan Riekon tilan isännän **Antti Mulikan** (s. 1530) poika **Juho Antinpoika Mullikka** (s. 1570) muutti Värmlantiin.

Antti Mulikan jälkeläisistä myös pojanpoika **Tapani "Steffen" Nuutinpoika** (s. 1600) muutti Ruotsiin, mutta siirtyi vuonna 1640 Norjaan Grue Finnskogiin. Hänen poikansa **Matti Mullikka** muutti ilmeisesti Delawareen (Veijo Saloheimon mukaan).

Ruotsissa savolaiset suuntasivat sikäläisille takamaille erityisesti Värmlantiin. Savutuvat rakennettiin vaarojen lämpimille etelä- ja länsirinteille kauas laaksojen ruotsalaistylisistä, mutta ajan myötä myös ruotsalaisten laidun- ja tuohimetsiin. Tästä he saivat ruotsalaisten vihat päälle. Pahimmillaan ruotsalaiset jopa polttivat suomalaistorppia. Närä aiheuttivat myös suomalaisten paheksutut elintavat.

Ensimmäisten joukossa Amerikkaan 1600-luvulla

Ruotsin metsäsuomalaisista tuli myös ensimmäisiä amerikansuomalaisia. Ruotsi oli vuonna 1638 perustanut nykyisen Delaware-osavaltion alueelle **New Sweden**-nimisen siirtokunnan, johon tarvittiin uudisasukkaita. Pysyvästi sinne jääneistä yli puolet oli vapaaehtoisia tai puolipakolla värvättyjä metsäsuomalaisia. Siirtokunta myytiin v. 1655 hollantilaisille, mutta asukkaat jäivät.

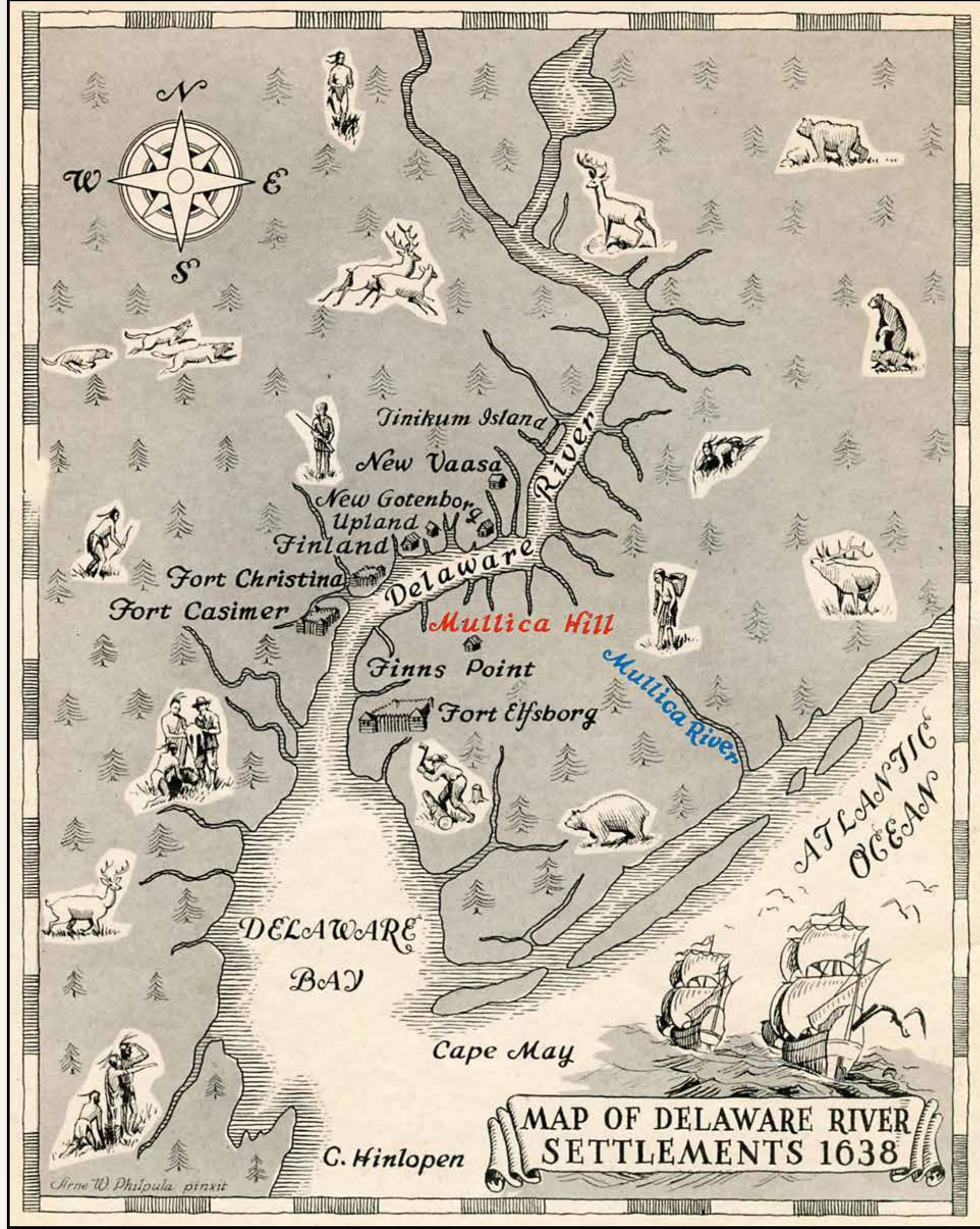
On arvioitu, että kaikkiaan noin 1000 uudisasukkaasta yli puolet oli suomalaisperäisiä.

Delawaren suomalaisten tunnetuin jälkeläinen oli **John Morton**, joka oli v. 1776 päättämässä Yhdysvaltain itsenäisyydestä. Hänen sanotaan olleen Juvalta Koikkalan kylästä Ruotsiin muuttaneen **Martti Marttisen** jälkeläisiä.

John Morton

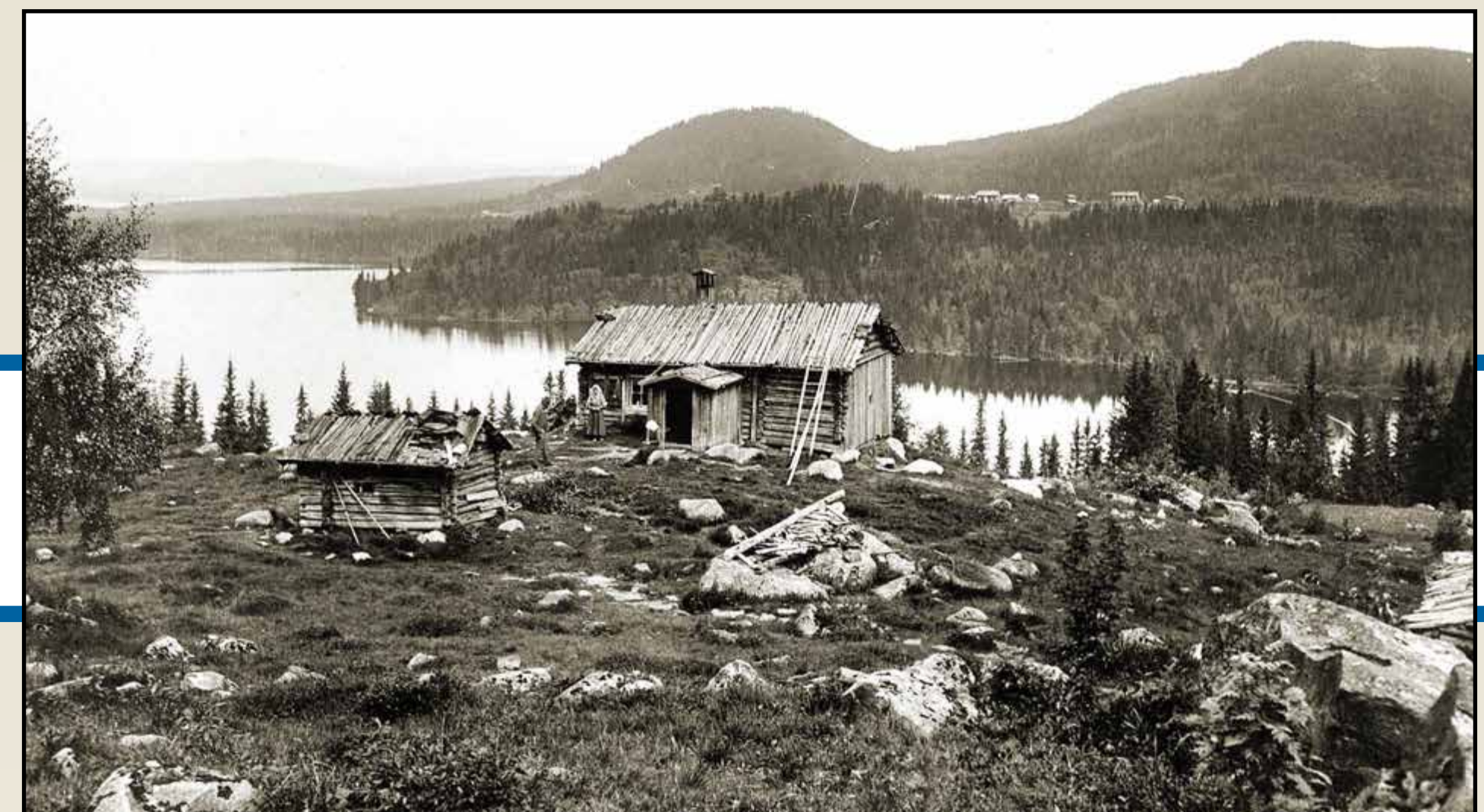

John Mortonin allekirjoitus Yhdysvaltain itsenäisyyshistoriassa.

Värmlantiin muuttaneen **Juho Antinpoika Mulikan** Ruotsissa syntynyt poika **Päl (Paavo) "Jönsson" Mullikka**, myöh. **Mullica**, oli mahdollisesti ensimmäinen "karstunen" Amerikassa, kun hän muutti vuonna 1654 perheineen (9 lasta) Amerikan Uuteen Ruotsiin (nyk. Wilmington, Delaware). Kesäkuussa 1661 Paavo hankki nykyisestä Cecil Countystä, Marylandista, tilan, jonka hän nimesi *"None so good in Finland"* (*"Ei mitään näin hyvää Suomessa"*).

Mulikoiden sukua tutkinut **Asko Vuorinen** vieraili vuonna 2011 Mullica Hillissä kertomassa kaupungin edustajille sen perustajien pytkönmäkiläisistä juurista. Vuorinen ei itse ole Mulikoiden sukua, vaikka alla oleva lehtiartikkeli niin väittääkin. Mulikoiden sukupuu ja muita lisätietoja: www.askovuorinen.fi

Paavon poika **Eric** (s. 1636) muutti 1694 New Jersey puolelle, jossa on hänen nimeään kantava joki, *Mullica River*, sekä *Mullica Township*-niminen kaupunkikunta. Ericin kahdeksasta lapsesta pojat **William** (Olavi, s. 1674), **Eric Jr.** (s. 1675) ja **John** (s. 1678) muuttivat hieman lännemmäs New Jerseyä paikkaan, johon kasvoi ajan myötä heidän mukaansa nimetty kaupunki, *Mullica Hill*.

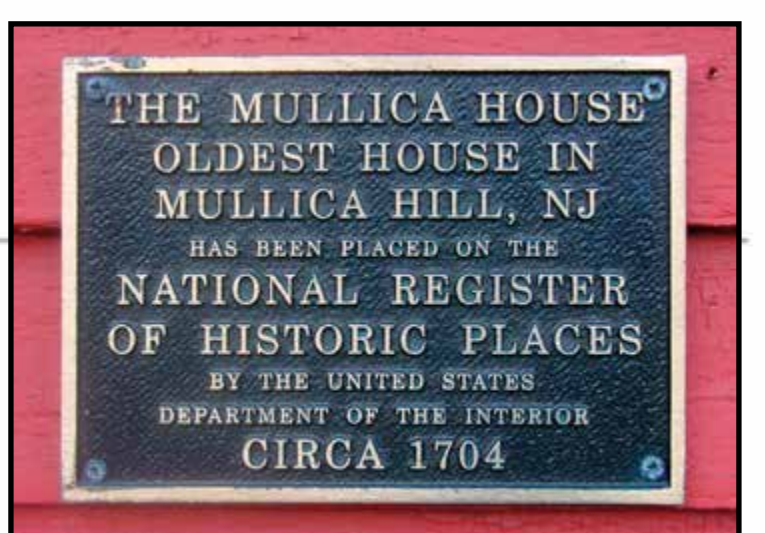
Finnish descendant of early Mullica Hill resident pays a visit

October 03, 2011 | By Robert Strauss, For The Inquirer

For 90 years, Asko Vuorinen's ancestors lived in a stately, red farmhouse atop the hill, 400 miles north of Helsinki, Finland, that they called Mullikka.

"The original house dated back to 1564, and it is said that nearly everyone from the area goes back to Antti Mullikka, who came there, far inland, and built the house," Vuorinen said.

— Philadelphia Inquirer 3.10.2011

William ja Eric Mullican vuonna 1704 rakentamat talot ovat säilyneet ja edelleen aktiivisessa käytössä Mullica Hillin pääkadulla Main Roadilla (kuvat Asko Vuorinen).

Alakuvat: "Vanhaa Delaware-asutusta, taustalla intiaaniryökkäysten torjumiseksi rakennettu hirsilinna." *Kalmar Nyckel* -laiva, jolla ensimmäinen retkikunta purjehti Uuteen Ruotsiin v. 1638. *Wäinö Aaltosen* veistämä muistomerkki ensimmäisten amerikansuomalaisten muistoksi pystytettiin Chesterissä, Pennsylvaniassa v. 1938.

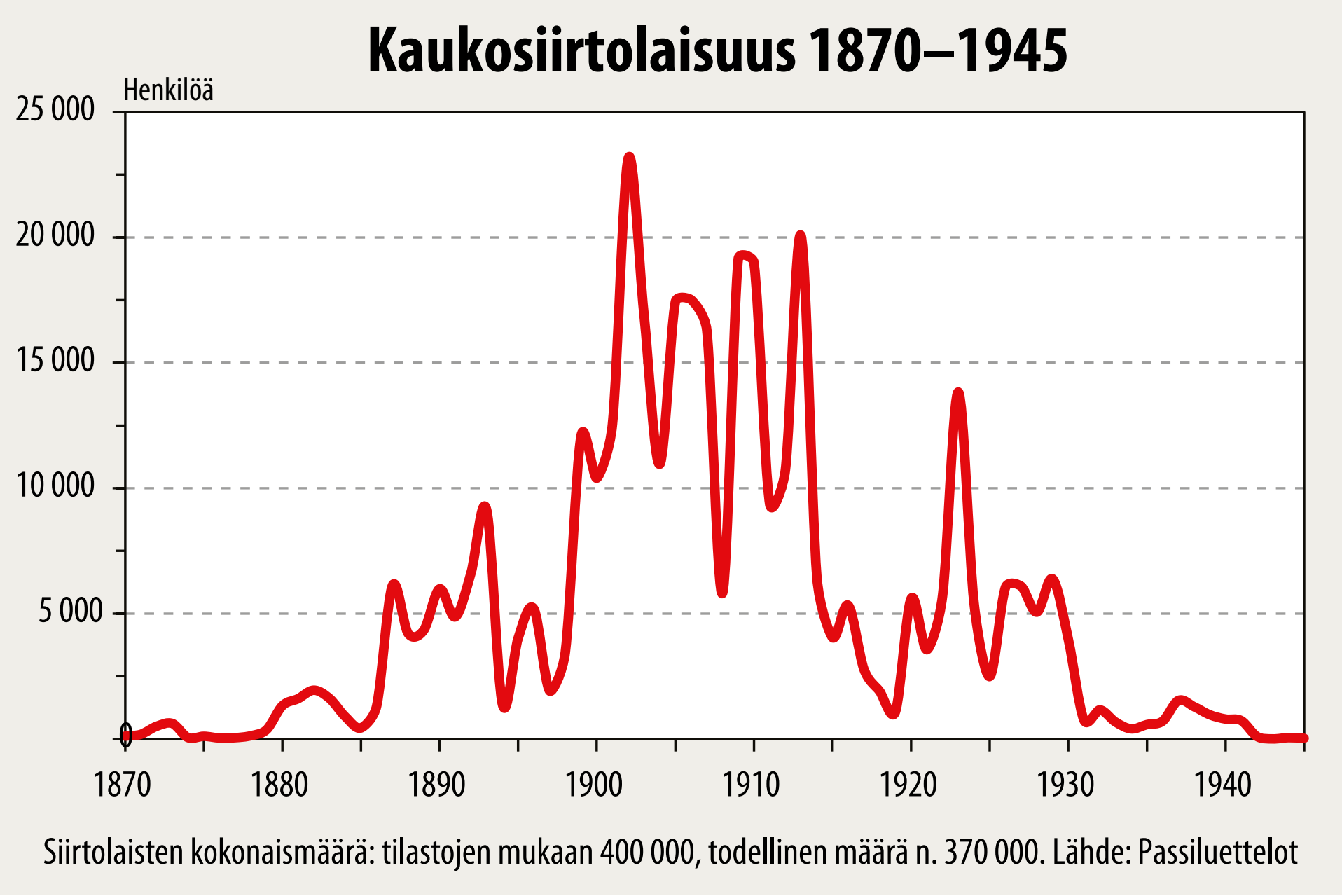

AMERIKAN KUUME ISKEE

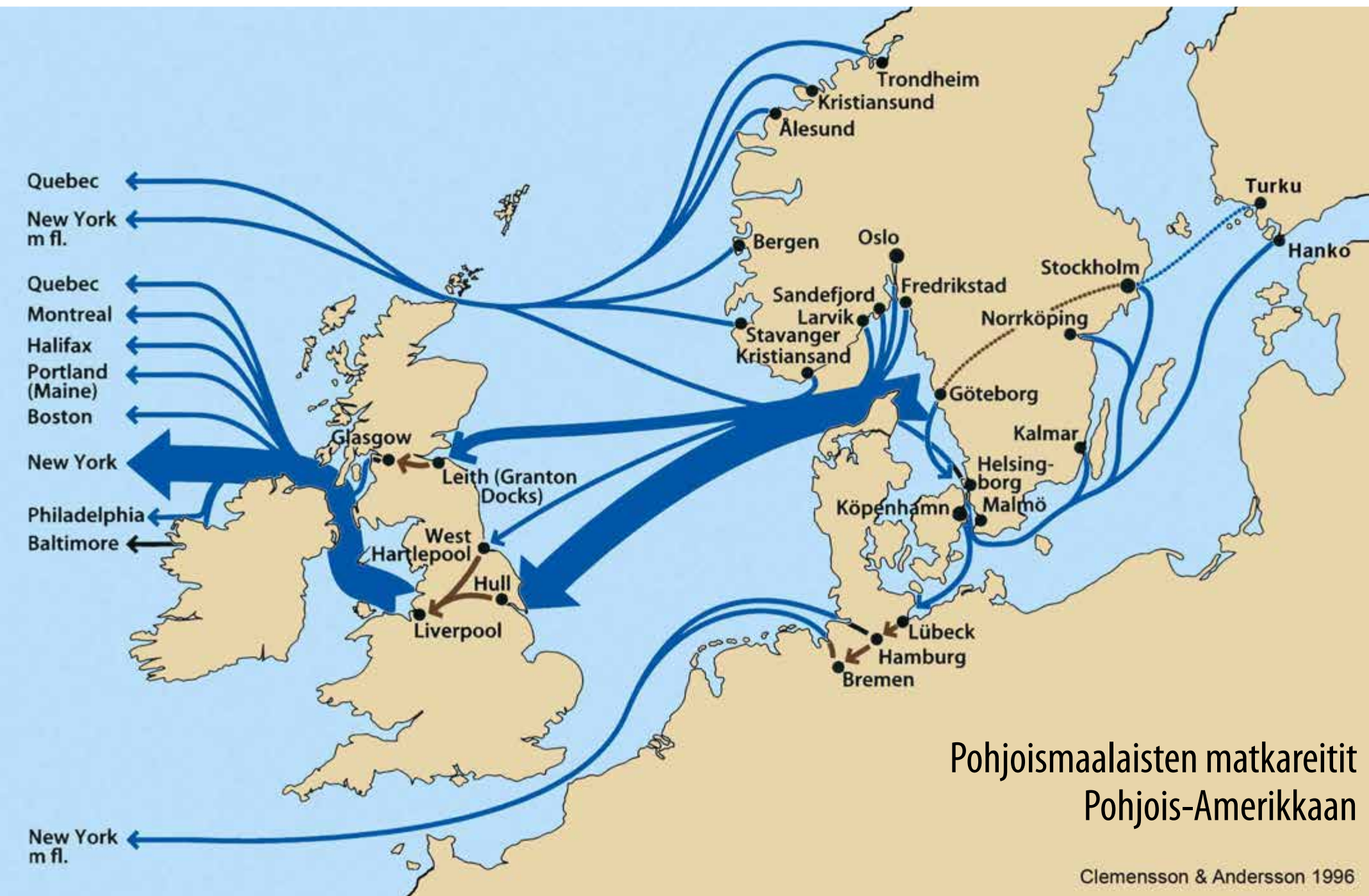
Siirtolaisuus 1860–1945

Joukkosiirtolaisuus Pohjois-Amerikkaan alkoi Suomessa vähitellen 1860-luvulla. Länsi-Euroopasta se oli alkanut jo sukupolven aikaisemmin. Vuoteen 1930 mennessä Pohjoismaista muutti 2,5 miljoonaa henkeä eli n. 5 % Euroopan koko siirtolaisvirrasta. Väestömäärään suhteutettuna siirtolaisuus oli kuitenkin hyvin huomattavaa eli noin kolmasosa Pohjoismaiden väestöstä. Suhteellisesti eniten lähtijöitä oli Norjasta heti Irlannin jälkeen.

Suomesta lähteneistä n. 370 000 "kaukosiirtolaisesta" liki 80 % suuntasi Yhdysvaltoihin ja vajaa 20 % Kanadaan. Muihin kaukomaihin meni vain hyppysellinen. "Lähisiirtolaisuus" Venäjälle ja Ruotsiin oli myös merkittävää, mutta sitä ei tilastoitu.

Matkareitit. 1870- ja 1880-luvulla suomalaisten amerikansiirtolaisuus kulki etupäässä Ruotsin satamien kautta. Tilanne muuttui 1880-luvun lopulla, kun saksalaiset laivayhtiöt Norddeutscher Lloyd ja HAPAG aloittivat suoran siirtolaisliikenteen Hangosta Tukholmaan, Kööpenhaminaan ja Lyypekkiin ja myöhemmin myös Hulliin Englantiin. Keväällä 1891 Suomen Höyrylaiva Osakeyhtiö aloitti suoran laivalinjan Hangosta Hulliin ja hallitsi muutamia vuosia siirtolaiskulketuksia lähes monopolina.

Matka Englantiin. Suomen Höyrylaiva Osakeyhtiön laivat kuljettivat siirtolaisia Hangosta Kööpenhaminan kautta Hulliin Englantiin. Matka kesti 4–5 päivää. Suomes- ta lähteneisiin laivoihin mahtui n. 250 matkustajaa.

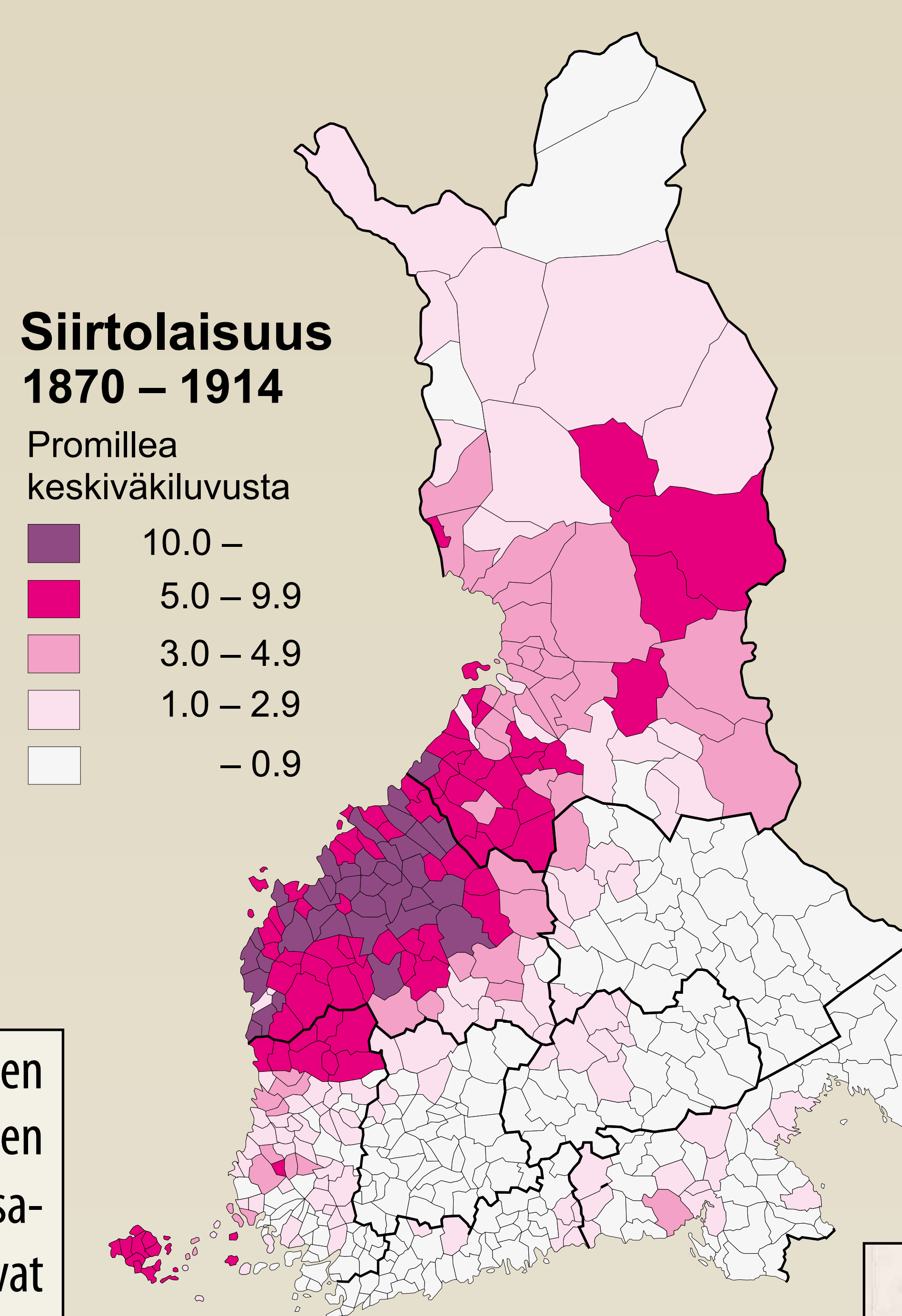
Lääkärintarkastukset. SHO järjesti myös lääkärintarkastuksen, jotta ketään ei palautettaisi Amerikasta sairauden vuoksi. Välisatamassa Englannissa ja päätesatamassa Amerikassa oli vielä pakolliset lääkärintarkastukset.

— **Suonosti onnistunut Amerikanmatka.** Istettäin lätki muuan Amerikan lesti Karstulasta viiden lapsensa kera Amerikkaan, jossa miehenjä oli dollareja ansaitfemasja. Hangosja noufi kuitenkin tie pystyyn, kun tarkastufjesja huomattiin waimon filmät heikoifji. Kolme wiifkoa filmiä parannettua pääfi waimo kuitenkin matkaansa jatkamaan. Liverpolisja tuli taas esteet eteen. Nyt huomattiin jonkun lapsen filmät wi- allifitji, ja kotwan aifaa oudosja kaupungisja wierefkeltnään täytyi eufon jättää Amerikan matka fikseen ja kääntyä tafaijn Suomen rantoja fohti. ...

"Summassa vaan kuin karstuset Amerikkaan!"

Keski-Suomen siirtolaisuus kunnittain vuosina 1882–1918

Kunta	Henkilöä	1000 as. kohti/v.
Karstula	3 714	12,2
Kivijärvi	1 510	8,2
Saarijärvi	2 177	5,7
Pihtipudas	806	4,7
Uurainen	485	4,5
Jyväskylä	438	3,9
Viitasaari	1 227	3,6
Pihlajavesi	244	3,3
Konginkangas	231	2,9
Keuruu	806	2,5
Jyväskylän mlk	776	2,3
Multia	307	2,2
Hankasalmi	494	2,1
Petäjävesi	291	1,7
Leivonmäki	116	1,5
Laukaa	510	1,4
Muut kunnat (10)	830	<1,0
Yhteensä	14 962	2,9

Lähteet: Passiluettelot 1882–1892 ja SVT XXVIII siirtolaistilasto 1893–1918

Karstulalaisen Hanna Sahlsténin sis-koltaan New Yorkista vuonna 1924 saama postikortti.

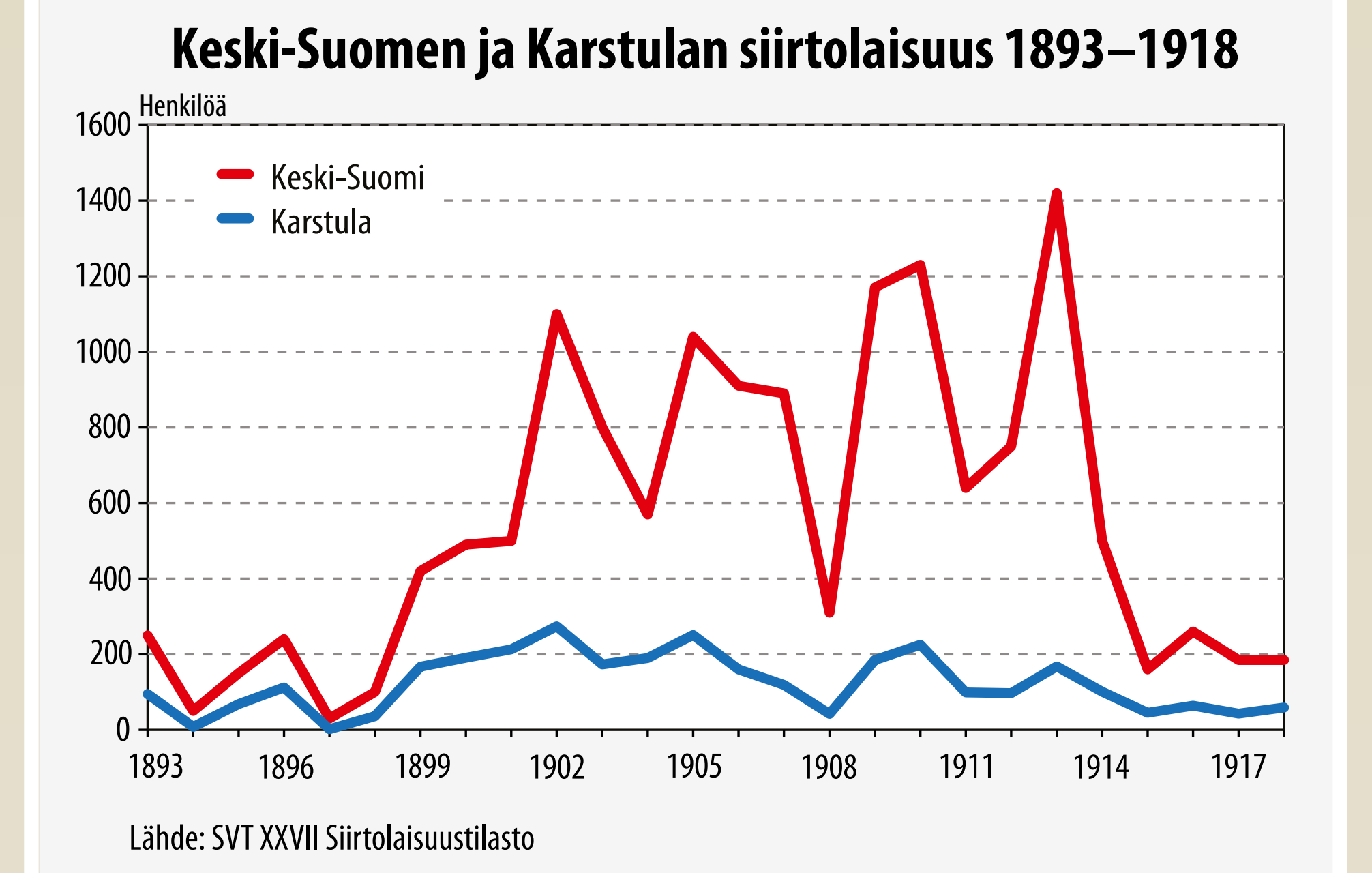

Alakuva: Troy Line piers - RMS Baltic at White Star Line piers New York 1904. Library of Congress, www.loc.gov

Amerikansiirtolaisuuden syyt

Suomen **työntekijöitä** olivat erityisesti Pohjanmaalla hidas teollistuminen, väkiluvun ja tilattoman väestön nopea kasvu sekä pohjalainen perinnönjakkokäytäntö. Lisäsytykkeenä olivat venäläisten sortotoimet ja asevelvollisuuslait. Yhdeksi syyksi on mainittu myös "pohjalaisten luonne" ja liikkumisperinne. Amerikan **vetotekijöitä** olivat suuri työvoimapula, korkeat palkat ja ilmainen maa. Amerikka koettiin vapauden, tasa-arvon ja menestymisen luvattuna maana. Ns. **väliintulevia tekijöitä** olivat laiva- ja junaliikenteen kehittyminen (halvat ja nopeat matkat) ja "Amerikan taudin" levittäjät (lippuagentit, amerikankirjeet ja -paketit, paluumuuttajat). USA:n maahanmuuttorajoitukset toisaalta estivät muuttoa 1920-luvulta alkaen.

"Ostaisinko polkupyörän vai lähtisinkö Amerikkaan?"

— **Amerikan tautia fairastaa täällä Saarijärvellä nuoret, eikä tauti ota parantautseen ennenkuin matla on edessä. Muut lääkkeet ovat tehottomat.**

Sanomalehti Suomalainen 17.2.1910

Matkalipun ostaminen. Siirtolaiset ostivat matkalipun kotikuntansa siirtolaisasiamieheltä tai lähimmän kaupungin "tikettikonttorista". Usein myös sukulainen oli Amerikasta lähettänyt maksusoituksen (prepaid ticket) laivayhtiön toimistoon Hankoon.

NIELSEN & LUNDBECK

YLEISIÄ HOYRYLAIVA AJOTTITTEJA RAJATITTEJA LAIVAYHTIÖN KANALLE

NEW YORK: Huhtik. 5 p. 1910.

Amerikkaan!

Vaasasta Newyorkkiin 10-12 päivässä.

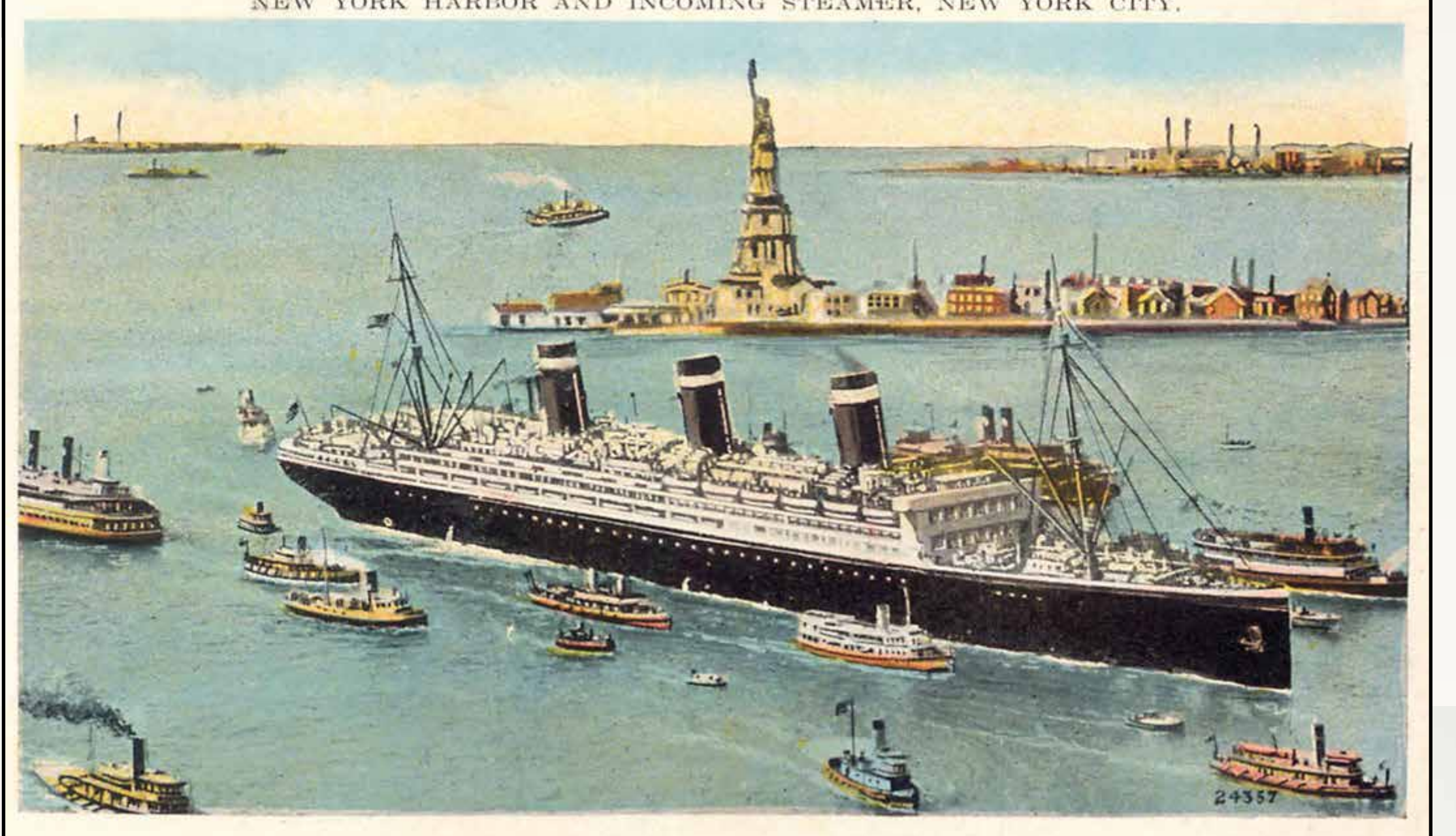
Prepaid-lippu ja laivayhtiön mainos Waasan lehdessä 4.6.1890.

Matkan hinta riippui matkan pituudesta ja matkustusluokasta. Esim. vuonna 1900 matka Hango–New York maksoi 3. luokassa 181 mk*. Lipun kokonaishintaan sisältyivät ruoan lisäksi merimatkat sekä useimmiten rautatiekulkumatkat kotipaikkakunnalta Hankoon, junamatka Hull–Southampton sekä junamatka Amerikan mantereen satamakaupungista määräpaikkakunnalle.

* Työmiehen päiväpalkka oli noin 3 mk ja vuosiansio keskimäärin 1 000 mk (v. 1912).

Matkan rahoitus: 36 % yksityisellä tai pankkilainalla, 31 % säästöillä, talon myynnillä, perintörahoilla, vanhemmilta ja 33 % Amerikasta lähetetyllä prepaid-lipulla.

Tulosatamat. Pääosa siirtolaisista saapui Pohjois-Amerikkaan Ellis-saaren (New York) kautta. Muita tärkeitä satamia olivat Boston, Philadelphia, Baltimore, Quebec ja Halifax.

NEW YORK HARBOR AND INCOMING STEAMER, NEW YORK CITY.

ELÄMÄÄ AMERIKASSA

Monenlaisia kohtaloita

■ Lehdet kirjoittavat

Sanomalehdissä esitettiin usein huolestuneita ja paheksuvia kirjoituksia siirtolaisuudesta, mutta myönteisiäkin puolia nähtiin, kuten Amerikasta lähetetyt tai tuodut säästöt.

— *Kulta-aika ei ole ikuinen missään. Sitäpä voi nyt sanoa Amerikastakin.*
— Amerikassa jo tapellaan leipäpalasen päältä, mutta **Karstulassa** pannaan voita päälle eikä sittenkään tarvitse riidellä.

— **Ameriikkaan** muuttaminen on täällä nyt tullut päivän tyhmyyksiä ja herättää se yleistä lewottomuutta ymmärtämättömyyksiä ihmisiä, vaan erittäin naisten kesken — kun näet Ameriikkaan lähtijät ovat nuoria poitamiehiä ja osaksi hiljan naineita miehiäkin.

— **Pylkönmäeltä.** Tuo n. k. Amerikan tauti on yhä enemmän ja enemmän ruvennut kiintymään meidänkin seutumme miehiin ja naisiin. Tämän-tästäkin siirtyy niin miehiä kuin naisia tuonne lännen kultalaan onneensa etsimään, vaikka harva sen siellä saavuttaa.

— **Suuri siirtolaisuus, kun paras työ-kuntoinen väki muuttaa Amerikkaan tai oman maan tehdasseutuihin, saattaa awuttomat alaikäiset ja woimattomat wanhukset ynnä suuriperheiset äidit kuntain hoitoon.**

— **Siirtolaisuus Karstulassa ja Kiwi-järvellä** laajenee ja laajenee yhä. Joka viikko lähtee nuoria miehiä suuret laumat wieraille maille. Ja pääasiallisesti tuon on waikuttanut pelko, että Wenäjän asewollisuuslaki otetaan meillä käytäntöön. ... Suomen terveimmät pojat siirtyvät pois maasta sikäli kuin kynsilleen kykenewät, wahingoksi koko Wenäjän waltakunnalle ja erittäinkin Suomen maalle.

— **Ameriikkaan** matkustetaan taas Karstulasta oikein miehisä. Joka miikko on kymmeniä matkatarjainta. Toiset fiellä Amerikasja hyötyvät tavallisesti, toiset hywinkin huonosti, waan ei fiellä ole tutaan rittana palannut.

■ Surullisia uutisia

Lehdistä sai usein lukea uutisia Amerikassa kuolleista ja loukkaantuneista suomalaisista.

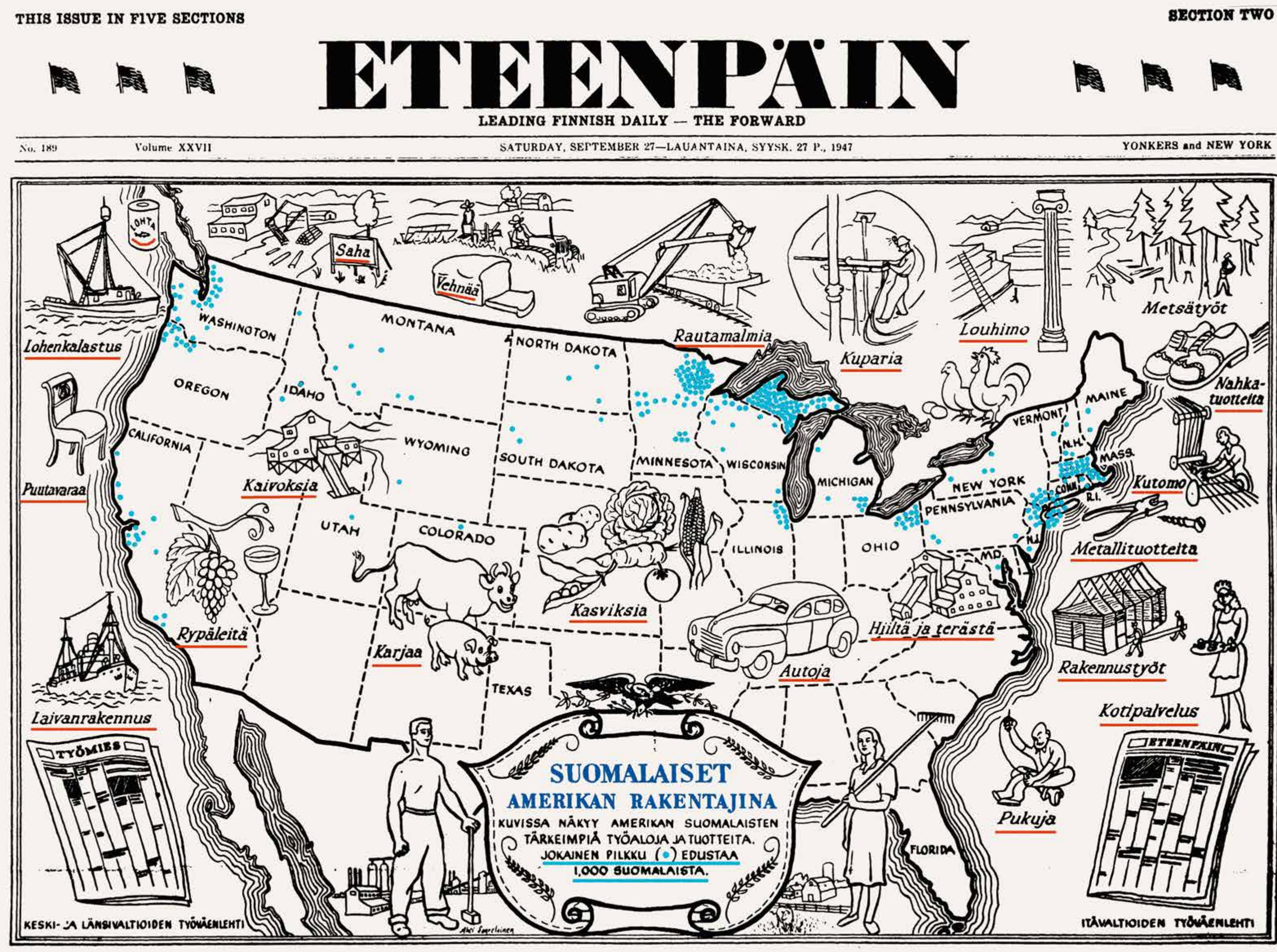
— **Kalle Oskari, synt. Karstulassa, kuoli tapaturmaisesti Smugglerissa, Colo., marrask. 20 p.; ikä 30w.**

— **Henrik Peura Karstulasta** kuoli Kalawalassa, Minn, elok. 9 p:nä 48 vuoden ikäisenä.

— **Tapaturman kautta loukkaantui Lutchenerissa, La., kansalaisemme Otto Aho, kotoisin Karstulasta, siten, että hinausköysi katkesi ja putosi alas mastosta hänen ollessaan "skittarin" käyttäjänä. Onnettomalta katkesi jalat, mutta lääkärit toiwovat hänen paranewan.**

Moni suomalainen sortui Amerikassa viinaan. Viina oli halpaa ja kappakoita oli joka nurkalla.

Eteenpäin-lehden kartta näyttää suomalaissiirtolaisten sijoittumisen ja elinkeinot Amerikassa 1940-luvulla. Karstuset ja muut keski-suomalaiset asettuivat pääosin samoille alueille.

■ Hermann Aumanen

Kyyjällä syntynyt torppari **Hermann Aumanen** (1834–1932) avioitui 1860-luvulla lestijäveljäisen Liisa-Leena Lapin kanssa. Heillä oli neljä lasta: **Konsta, Elias, Lauri ja Johan**. Hermann matkusti ensimmäisen kerran Amerikkaan 7.1.1889. Matkalipun osto vaati sinnikkyyttä, sillä matka tietämien taipaleiden takaa yksin Kokkolaan oli n.130 km. Hermannin Amerikkaan lähdöstä kerrotaan, että hän oli illalla laittanut takkia päälleen ja emäntä siihen kysymään, että "minne lähet?". "Pyörähämpä tuolla ja taianpa olla yötä". Ja niiltä sijoiltaan oli Hermann lähtenyt ja ollut monta vuotta Amerikassa. Siellä Hermann työskenteli kaivos- ja rautatietöissä.

■ Carl W. Tamminen

Kyyjärven Saunamäen kylässä vuonna 1889 syntynyt Carl William Tamminen osasi kahdeksaa kieltä. Hän palveli armeijassa Meksikon sodan aikana ja tulkkina 1. maailmansodassa Ranskan rintamalla. Sotilasarvoltaan hän oli kapteeni. Suurimman osan elämästään hän asui Evelethissä, Minnesotassa, jossa hän toimi kauppiana ja liikkeenhoitajana sekä monissa kunnallisissa viroissa ja luottamustoimissa, sukulaisten mukaan mm. kaupungin pormestarina. Tamminen kuoli Minneapolisin sotasairaalassa v.1949 ja haudattiin sotilaallisina menoin.

— **Heinäkuulla 1900 Ashtabula Harborissa Ohioissa kansalainen Antti Palowaara, noin 45 vuoden vanha mies, kotoisin Utajärveltä Suomesta, istui eräänä päivänä Taawetti Kinusen saluunassa ja katseli peliä, jota toiset pelasivat siinä lähellä. Matti Rytölä Karstulasta tulee owesta sisälle, ottaa sanan puhumatta tuolin ja lyöpi sillä Antti Palowaaraa päähän. Luu meni puhki ja Antti Palowaara kuoli pään sisästä wuotaneesta ja mädänneestä werestä kahden viikon kuluttua Randallissa lähellä Clevelandia Oh., jonne wainaja kipeänä meni, sillä hän oli asunut ennenkin siellä. Hänen jälkeensä jäi yksi poika amerikkaan ja waimo ja neljä alaikäistä lasta Suomeen.**

Hermann ja Liisa-Leena 1800-luvun lopulla

■ Järviset

Vihtori Järvinen muutti Amerikkaan 1890-luvun lopulla. Hän teki siellä rakennustöitä, mutta loukkaantui ja palasi perheeseen Karstulaan Laikan pappilan torppariksi 1913. Järvinen kuoli pian paluun jälkeen.

Perheen mukana Suomeen tuli heidän neljä Amerikassa syntyntytty lastaan, **Otto, Heikki, Maija ja Elsa**. Pojat jäivät Suomeen, mutta tyttäret muuttivat aikuistuttuaan takaisin Amerikkaan ja avioituivat suomalaisten miesten kanssa. Nuorempi tytär **Elsa Linnell** palasi eläkeikänsä Suomeen ja asui yli kymmenen elämänsä viimeistä vuotta Karstulassa.

Kaikki kolme **Otto Järvisen** poikaa **Reino, Keijo ja Aulis** muuttivat Ruotsiin 1950- ja 1960-luvulla. Aulis, pojista nuorin, palasi perheeseen Karstulan Laikalle vuonna 1978.

Hermannin pojat Konsta ja Johan Aumanen

matkasivat myös Amerikkaan. Konsta kävi siellä ainakin kolmesti: 1889 vuoden pesti, 1899 vajaa vuosi ja 1902 kolme vuotta. Hän haki passin myös vuonna 1912, mutta on epävarmaa lähtikö hän matkaan. Palattuaan Konsta toimi Kyyjällä kiertävänä puuseppänä. Nuorempi poika Johan lähti kesäkuussa 1900. Hänen jälkeensä loppuvat Ellis Islandille.

Hermannin ensimmäiseltä Amerikan reissulta on vielä tallella muistoksi tuotu soittoasia, joka toimi aikoinaan myös radion korvikkeena.

Vihtori Järvinen (s. 1877 Karstulassa) vaimonsa kanssa Amerikassa otetussa valokuvassa.

■ Rasin sisarukset

Tätinsä **Riikka Rasin** perässä Amerikkaan muuttaneet Rasin sisarukset n. vuonna 1910 USA:ssa otetussa kuvassa, takana vas. **Saima, Impi, Tyyne, Elli** ja edessä **Hilma, Emma** ja **Iita**. Sisaruksista vain Emma palasi Suomeen, muut asuivat loppuelämänsä USA:ssa.

Emma lähti Amerikkaan 17-vuotiaana ja avioitui siellä viitasarealaisen **Wilhelm Brantin** kanssa. Wilhelm sairastui ns. lentävään keuhkotautiin ja palasi Suomeen. Suomeen saavuttu-

aan hän kuitenkin pian kuoli n. 1902. Myös Emma palasi Suomeen miehensä kuoltua. Heillä ei ollut lapsia.

Emma avioitui toisen miehensä **Oskari Möttösen** kanssa ja he muuttivat Amerikkaan poikansa **Martin** kanssa 1905, mutta palasivat pysyvästi Karstulan Vahangalle v. 1913. Heillä oli tuolloin lapset **Martti, Aino** ja **Anna**. Vahangalla syntyivät vielä työt **Taimi** ja **Helvi**. Martti, Aino ja Anna muuttivat myöhemmin pysyvästi Amerikkaan.

Duluth, Minnesota – Amerikan "Helsinki" 1910. Library of Congress, www.loc.gov

Amerikassa kaikki oli suurta. Tukkipätkä Ylä-Michiganissa 1890. Library of Congress, www.loc.gov

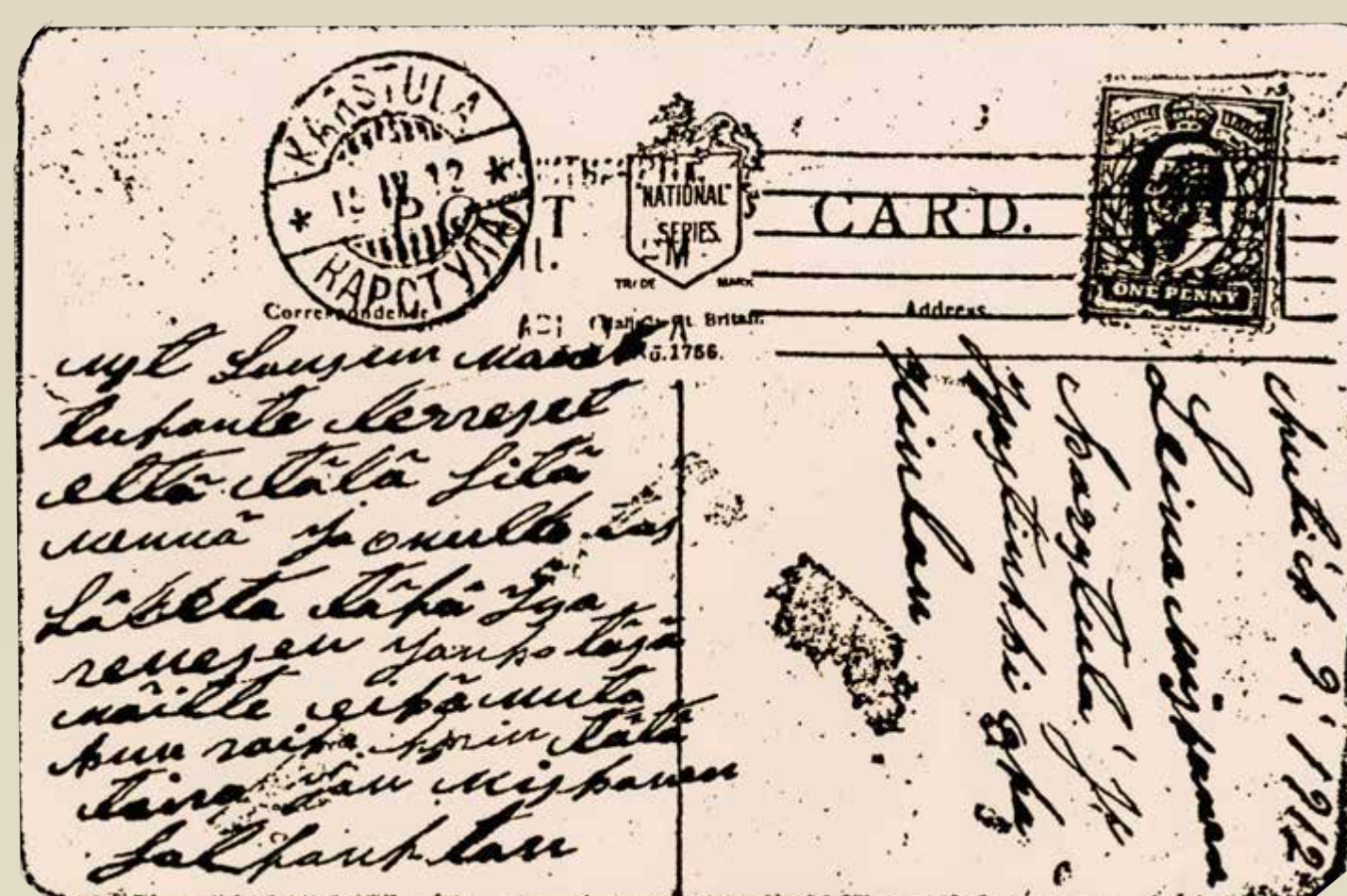
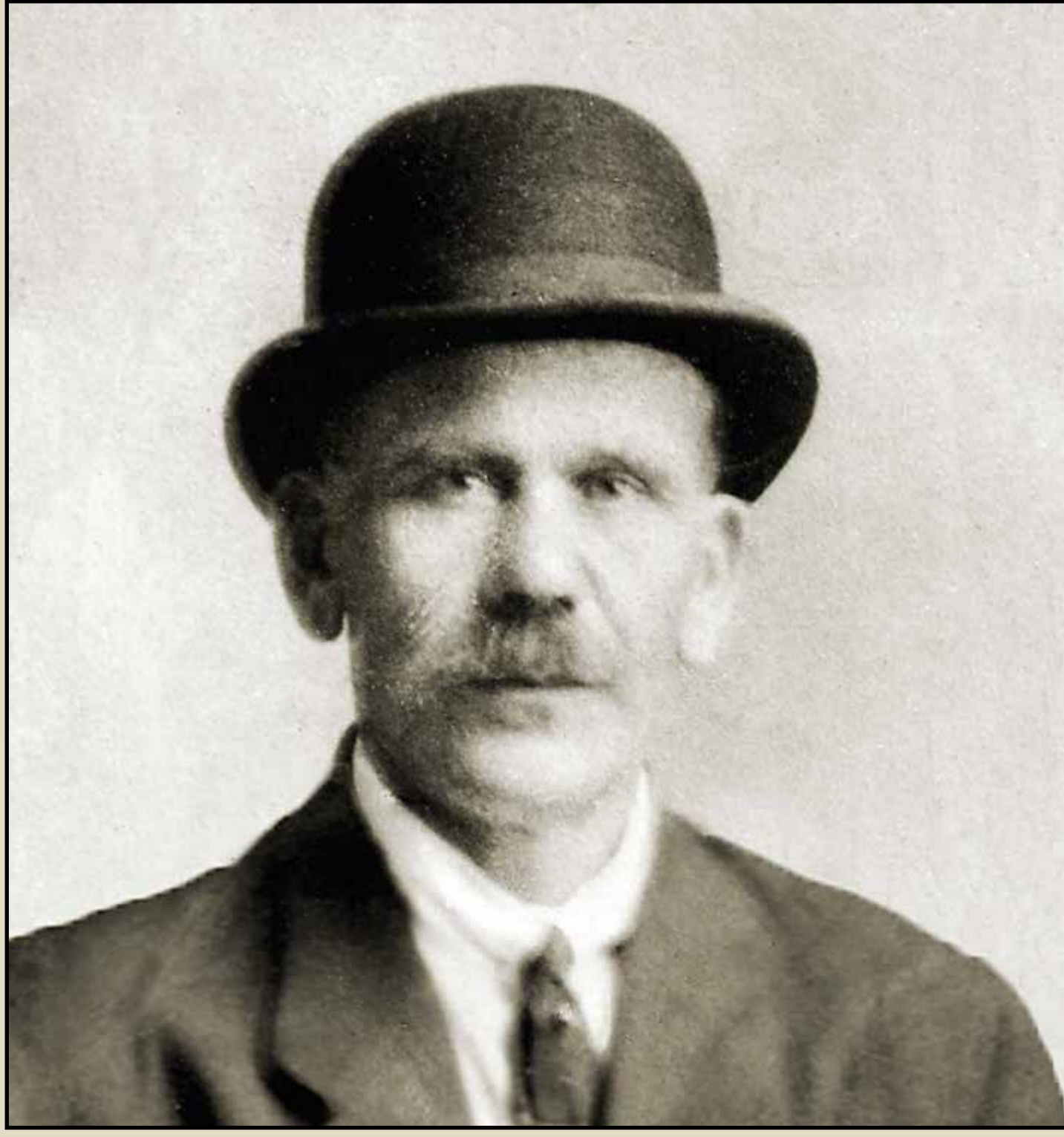

KARSTUSIA MAAILMALLA

Elämäntarinoita

■ Titanicilta pelastunut

Kivijärveläinen **Juho Niskanen** lähti 1905 Amerikkaan ja palasi kolmen vuoden päästä hakemaan sinne perheensä. Lähdön hetkellä yksi lapsista sairastui silmätulehdukseen ja Juho lähti matkaan yksin. Englannista matka jatkui upouudella RMS Titanicilla, joka kuitenkin törmäsi matkalla jäävuoreen ja upposi 14.4.1912.

■ Niskanen oli yksi pelastuneista 21 suomalaisesta (43 kuoli). Hän pääsi pelastuksiin osallistuneen RMS Carpathian kyydillä New Yorkiin. Laina-vaatteissa, taskussaan laivayhtiöltä saatu 50 taalan korvaus matkatavaroista Jussi hakeutui Bostonin kautta Vermontin Granitevilleen. Perhe sai tiedon pelastumisesta vasta parin kuukauden kuluttua. Turmasta Juho sai ikuisen kammon merta kohtaan eikä hän halunnut perheenkään tulevan laivalla Amerikkaan.

Englannista Juho lähetti Titanicin kuvalla varustetun kortin vaimolleen Karstulaan: "Nyt lausun monet tuhante terveset että tälä sitä mennään ja amulla taas lähetä tähä isoon venesen jonka täsä näitte eikä muuta kun voikaa hyvin tätä toivo Jan Niskanen." Kortti tuli perille 15.4.1912.

■ Niskanen muutti v. 1915 Kaliforniaan. Työkseen hän kutoi kirjonauhoja ja solmioita sekä kasvatti liha-karjaa ostamallaan 80 eekkerin tilalla Cazaderossa. Kaivosmiehenä hän etsi tilalta myös kultaa.

Juho kuoli 54-vuotiaana 13.8.1927 kyseenalaisissa olosuhteissa. Hänet löydettiin palaneena mökkinsä mukana metsästyskivääri vierellään. Hänen epäiltiin syyttäneen itse mökin tuleen ja ampuneen itseään kiväärillä niskaan. Olisiko kyseessä kuitenkin ollut murha, motiivina Jussin kultaa? Puheiden mukaan naapureita oli kiinnostanut kovasti Jussin kultavarasto, jota arveltiin olevan useita kiloja.

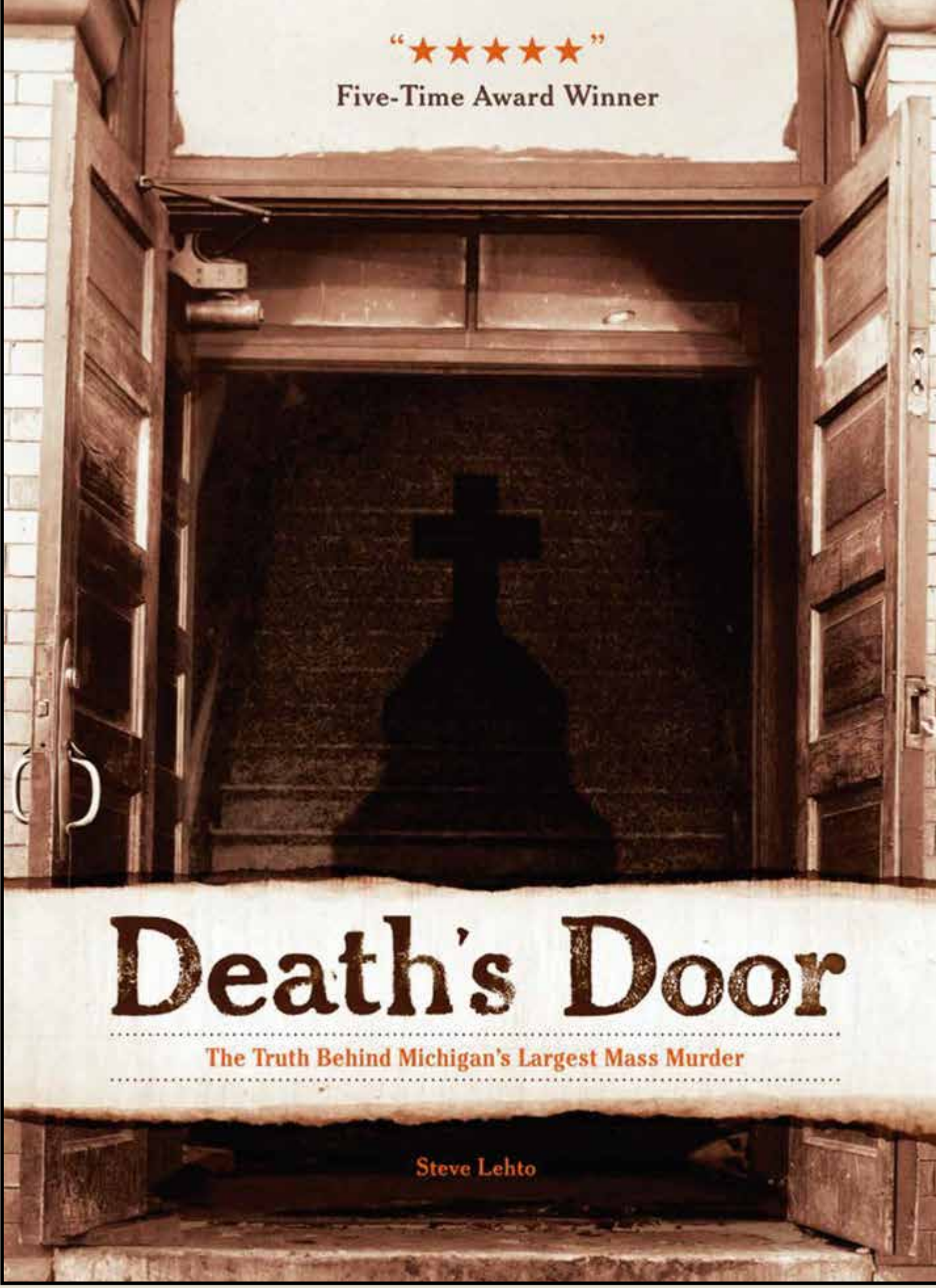
Kuva alla: **Ellis-saaren** matkustajaluettelosta näkyy Juho Niskanen aiempi Amerikan matka Southamptonin kautta S.S. New Yorkilla. Laiva rantautui New Yorkissa 4.2.1905.

■ Kuoleman ovi

Michiganin "Kuparisaarella" sijaitsevassa Calumetissa oli 1913–14 n. 8 kuukautta kestänyt kaivosmiesten lakko työolojen ja palkkojen parantamiseksi. Jouluaattona 1913 lakolaisten lapsille oli järjestetty italialaisten haalille joulujuhla. Kun lapset olivat hakemassa lahjojaan näyttämöltä, huudettiin salin ovelta päin "Fire!" (tuli irti) Tämä sai aikaan pakokauhun ja ihmiset ryntäsivät alas laskeutuvia rappuja ulos. Mutta ulko-ovet oli suljettu ja ihmismassa työntyi päin ovia, joita ei saatu avattua. Ihmisiä tallautui ja tukehtui kuoliaaksi kaikkiaan 73, joista yli puolet oli lapsia. Mitään tulipalaa ei kuitenkaan ollut. Onnettomuutta epäiltiin tahalliseksi teoksi. Hälytyksen huutanutta henkilöä ei saatu koskaan selville.

Turman jälkeen lakeja muutettiin niin, että sen jälkeen ovien oli aettava ulospäin eikä sisään kuten siihen asti oli tapana.

■ Onnettomuudessa kuoli myös karstulalaisen **Oskar Aaltosen** (aik. Pölkki, s. 1878) vaimo **Sanna Aaltonen** (os. *Johanson*, s. 1874, vihitty Calumetissa 1874) ja kaksi tyttäretä, **Sylvia** ja **Wilma**. Isä oli tapahtuma-aikaan muualla. Perheessä oli myös kaksi poikaa, jotka isä antoi adoptoitavaksi onnettomuuden jälkeen. Isän myöhemmistä vaiheista ei tiedetä.

Uhrien hautaus tilaisuus 28.12.1913. Äärimmäisenä oikealla Karstulassa syntynyt Oskar Aaltonen (ent. Pölkki). Kuvan omistaa Jukka Pölkki.

■ Julius Siik – Karstulan Hiski Salomaa

Karstulassa Kimingin kylässä v. 1885 syntynyt **Julius Siik** teki nuorena töitä mm. rautatehtaalla, renkinä ja sepän apulaisena. Hän avioitui v. 1907 esimiehensä tyttären **Maria Lydia Seppälän** kanssa. Juliuksen isä **Heikki Siik** oli mennyt Amerikkaan, ja hänen luokseen Negauneen Julius ja Mariakin muuttivat Martti-poikansa kanssa v. 1910. Sieltä he siirtyivät Wisconsinin Hurleyhyn ja myöhemmin Ironwoodiin. Heille syntyi kolme lasta Aaro sekä Irene ja Vellamo, jotka kuolivat lapsina.

Virvoitusjuomatehtaassa työssä ollut Julius ja vaimo Maria osallistuivat vapaa-aikana aktiivisesti suomalaisen seurakunnan, raittiusseuran ja Kalevala-seuran toimintaan. Julius toimi seurakunnan kuorossa ja lauloi mieskuoro Liitossa. Musiikki oli tärkeä osa elämää, ja kehittyäkseen laulajana hän aloitti laulun opiskelun *Suomi Collegessa*.

Siikit jatkoivat aktiivista yhdistystoimintaa Chicagossa, johon Marian veli Emil Seppälä oli pyytänyt Juliusta peltisepäksi omistamaansa yhtiöön (1922).

Perhe lauloi lut. seurakunnan kuorossa, jonka johtaja Julius oli 30 vuotta. Siik esiintyi yksinlaulajana monissa seurakunnan ja suomalaisen yhteisön tilaisuuksissa.

Vuosina 1931–32 Siik levytti *Columbia Recording Company*n pyynnöstä 17 suomalaista laulua. Julius sävelsi niistä kaksi, *Suomen sotilas* ja *Aina Muistan*. Amerikansuomalaiset ostivat levyjä paljon. Lauluja voi kuunnella nykyisin internetissä.

Siik oli merkittävä kuoromies, joka oli 1930-luvulla perustamassa Chicagoon mieskuoroa Pohjolan Pojat, myöhemmin Sibelius-kuoro.

Keskellä Julius Siik, vas. poika Martti (Martin, k. 2009) ja vaimonsa Lillian, oik. poika Aaro ja Maria Lydia Siik.

Julius Siikin isä Heikki Siik, ottotytär Hilma Lagg ja 2. puoliso Ida Ruuska, (myös Karstulasta) Negauneessa.

■ Chicacon maailmannäyttelyssä 1933 Siik johti Suomen kuoroa, ja Suomen olympiajoukkueen matkassa Urho Kekkosen johdolla Chicagon kautta vuoden 1932 kisoihin Los Angelesiin järjestettiin joukkueelle tervetuliaistilaisuus, jossa Siik lauloi. Kekkonen piti erityisesti Siikin lauluista vaati monia uusintoja.

Julius Siik kuoli 1966, Maria Lydia Siik 1977.

Calumet, Michigan 1905. Kaupunki, jossa tapahtui Italian haalin turma vuonna 1913. Library of Congress, www.loc.com

KARSTUSIA MAAILMALLA

Työssä ja vapaa-ajalla

Raskasta työtä

Suomalaismiehet tekivät Amerikassa raskaita töitä mm. kaivos-, teollisuus- ja rakennustyöläisinä, metsureina, kivenlouhijoina, kalastajina ja kullankaivajina. Naiset olivat erityisen kysytyjä kotipulaisia varakkaissa amerikkalaisperheissä. Myös tekstiiliteollisuus työllisti naisia.

Moni raskaissa palkkatöissä elantonsa ansainnut siirtolainen hankki ajan mittaan oman maatilain ja ryhtyi maanviljelijäksi. Vuonna 1925 noin 25 % amerikansuomalaisista sai elantonsa omalta farmilta.

"Amerikka oli paratiisi naisille, mutta helvetti miehille ja hevosille."

Vapaa-ajalla suomalaisia yhdisti aatteellinen toiminta, joka kuitenkin samalla erotti heidät kahteen pääryhmään, "kirkkoväkeen" ja poliittiseen vasemmistoon. Kummankin sisällä oli useita eri suuntauksia. Myös osuustoiminta, raittiusliike ja kansallis-isänmaallisuus yhdistivät ja erottivat suomalaisia.

Aatteellinen jakautuminen ei ollut esteenä vilkkaalle kulttuuri- ja julkaisu- ja toiminnalle. Sanomalehtiä, kirjallisuutta ja muita julkaisuja painettiin runsaasti omissa painoissa. Suomalaiset olivat muita siirtolaisryhmiä lukutaitoisempia.

Suomalaisten haali Maynardissa, Massachusettsissa 1910-luvulla. Kaupungissa asui paljon karstusia.

Haalit. Politikoinnin ja aatteen julistuksen lomassa näyteltiin, laulettiin, tanssittiin ja urheiltiin haaleissa eli seurantaloissa – kukin ryhmä omassaan.

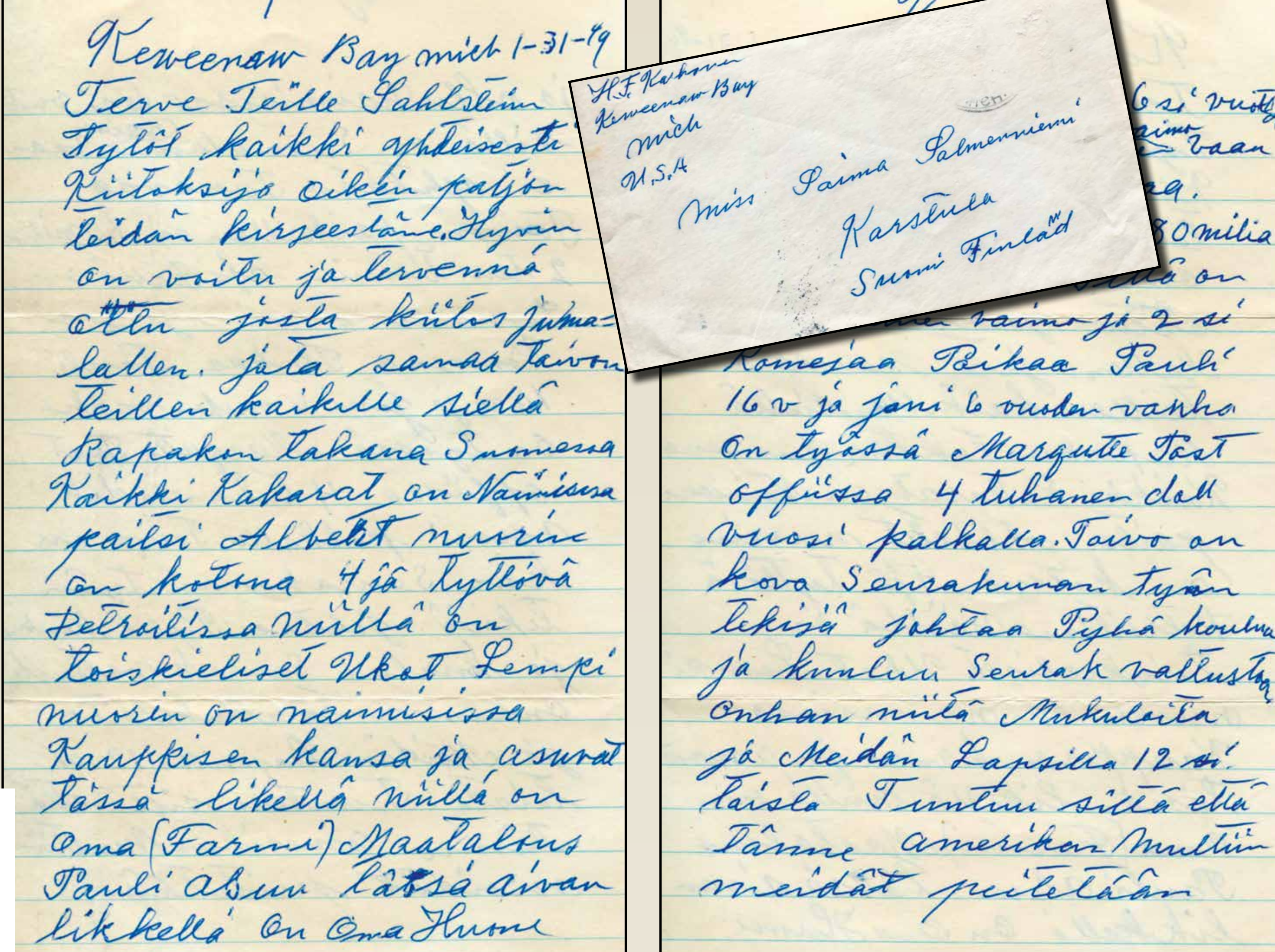
Maynardin suomalaisia vapaa-ajan riennoissa 1910-luvulla. Alla kaupungin suomalaisurheilijoita vuonna 1920.

Amerikankirjeet

Siirtolaiset pitivät kotiväkeänsä yhteyttä kirjeillä, postikorteilla, valokuvilla ja paketeilla. Kirjeet lieviivät siirtolaisten koti-ikävää ja tyydyttivät kotiväen uteliaisuutta. Vilkaan kirjeenvaihdon on sanottu opettaneen suomalaiset lukemaan ja kirjoittamaan.

Amerikan kirjeenvaihto on vilkkaampi karstulassa kuin kotimainen. Suultavasti oman maan rakkautta wai-futtua siirtolaisiensa noin wiffasta kirjeenvaihtoa, arwelee kirjeenvaihtajamme.

Karstulalaisen Saima Salmenniemen H. F. Korhoselta Keweenaw Baysta Michiganista v. 1949 saama kirje.

Aho-Vastingin Nuoremäen emännän Miljan sisaret Eeva ja Elli istumassa, välissään Milja Oikari. Miehet Olavi Aho, "muuan Kalle" ja Väinö Mikkola.

Hilja Poikonen Amerikan "tamineissa" 1920-luvun alussa.

Evert Poikosen perhe Maynardissa 1910-luvulla. Edessä Evert ja vaimo Lyyti, takana pojat, vas. Uuno, Väinö ja Urho.

Iida ja Elias Raikulan vihkipuku Maynardissa 1910-luvulla.

Edessä ent. Konttilan emäntä Alma Poikonen, os. Krook, poikansa Jussin kanssa. Takana vas. tytär Aino, Jussin vaimo Jenni ja tytär Hilja Maynardissa v. 1920 tienoilla. Vain Alma ja Hilja palasivat Suomeen.

Muuallekin kuin Amerikkaan

Sotia edeltäneestä kaukosiirtolaisuudesta n. 98 % suuntautui Pohjois-Amerikkaan. Lähiisiirtolaisuutta naapurimaihin ja muualle Eurooppaan oli myös, mutta siitä on tilastoja vasta v. 1924 lähtien. Eniten "lähiisiirtolaisia" meni Ruotsiin, Pohjois-Norjan Ruijaan ja Venäjälle, myöhemmin Neuvostoliittoon.

Neuvosto-Karjalaa rakentamaan

1920- ja 1930-lukujen vaiheessa Suomesta meni etupäässä laittomasti Neuvostoliittoon tuhansia ns. "loikkareita" ja lisäksi Atlantin takaa 5 000–6 000 amerikan- ja kanadansuomalaisia. Heidän unelmansa kuitenkin murskattiin ja suuri osa tuomittiin ammuttaviksi tai kuoli vankiloissa ja työsiirtoloissa nälkään ja kurjuuteen. Vain muutamat onnistuivat pakenemaan Suomeen. Joukossa oli mm. Kanadasta v. 1935 värvätty karstulalainen **Onni Friman**, joka onnistui v. 1938 pakenemaan hiihtämällä pitkän ja vaarallisen matkan Kuolan alueelta Suomeen yhdessä alajärveläisen **Nestori Peltosen** kanssa.

AUSTRALIAN MILITARY FORCE			
REPORT ON PRISONER OF WAR			
1. Identification No.	Surname	Other Names	Nationality
Internment No. 527	HEINEMEN	Nikolai	FINN
2. Date of Birth	17th Dec., 1897.	Private Address	Hemitt Park Hotel, Charters Towers Road, Townsville 12.
Place of Birth	Kestula, FINLAND.	Business Address	
Occupation	Farmer & Miner.	If registered, State Place	Mount Isa.
Religion	Lutheran.	Registration No.	14844
3. Place of Capture	Townsville.	Date of Internment	4/4/1942.
Date of Capture	30/3/1942.	From whom received	Sgt. Monk.
Height	Weight	Complexion	
From a reliable source it is revealed that during his stay at Internment Camp 144, Loveday NIMMIN has definitely expressed and shown anti-Australian and anti-British sentiments. He is disliked by the better type of Finn and has made his personal friends amongst the Nazi and Fascist elements in the Compound, and in conversation whenever possible refers to the English as pommy bastards and to Australians as kangaroo bastards.			
It is the expressed opinion of a large number of the above Finns that if released NIMMIN would be a very bad element, and a great danger to Australia, and he would be the means of stirring up trouble amongst the Finnish population.			
Medical Report No.	Cash 22/0/61. with D.P.O. Brisbane. 1 bundle.		
7. Marital Condition	Married or Single	Next of kin	Wife.
Name of Wife	HEINEMEN, Anna	Her Address	Kestula, FINLAND.
Children	2 Male 1 Female		
8. How long resident in Australia	15 years 1927-1942.		
Date of Entry	31/3/1927.	Ship	Osterley
If any property in Australia (if so, specify place and extent)			
Nil.			

Nikolai Nieminen

Suomi oli 2. maailmansodassa Saksan liittolaista. Saksan vihollisissa asuneet suomalaiset nähtiin niissä turvallisuusriskinä ja heidät saatettiin sulkea turvasäilöön tai eristysleiriin. Yksi näistä internoiduista oli Australian v. 1927 muutannut karstulalainen Nikolai Nieminen. Hän oli naimisissa, mutta internointiasiakirjan mukaan vaimo Anna ja kolme lasta olivat jääneet Karstulaan.

Nieminen nähtiin erityisen epäilyttävänä ja vaarallisena, koska hän ei piitannut laeista, kaveerasi saksalaismielisten kanssa ja käytti australialaisista halventavia nimityksiä.

Jalmari Katvela rakensi talonsa Amerikassa oppimaansa tyyliin 1930-luvulla (pieni kuva). Alla suomalaisten talo Maynardissa.

Matti ja Alma Konttilan poika Arvi (vas.) Amerikassa kaverinsa Urho Ahon kanssa noin v. 1920.

Vastingin Kuivalasta Amerikkaan muuttaneet Anna ja Olga Kuivala Amerikassa 1910-luvulla.

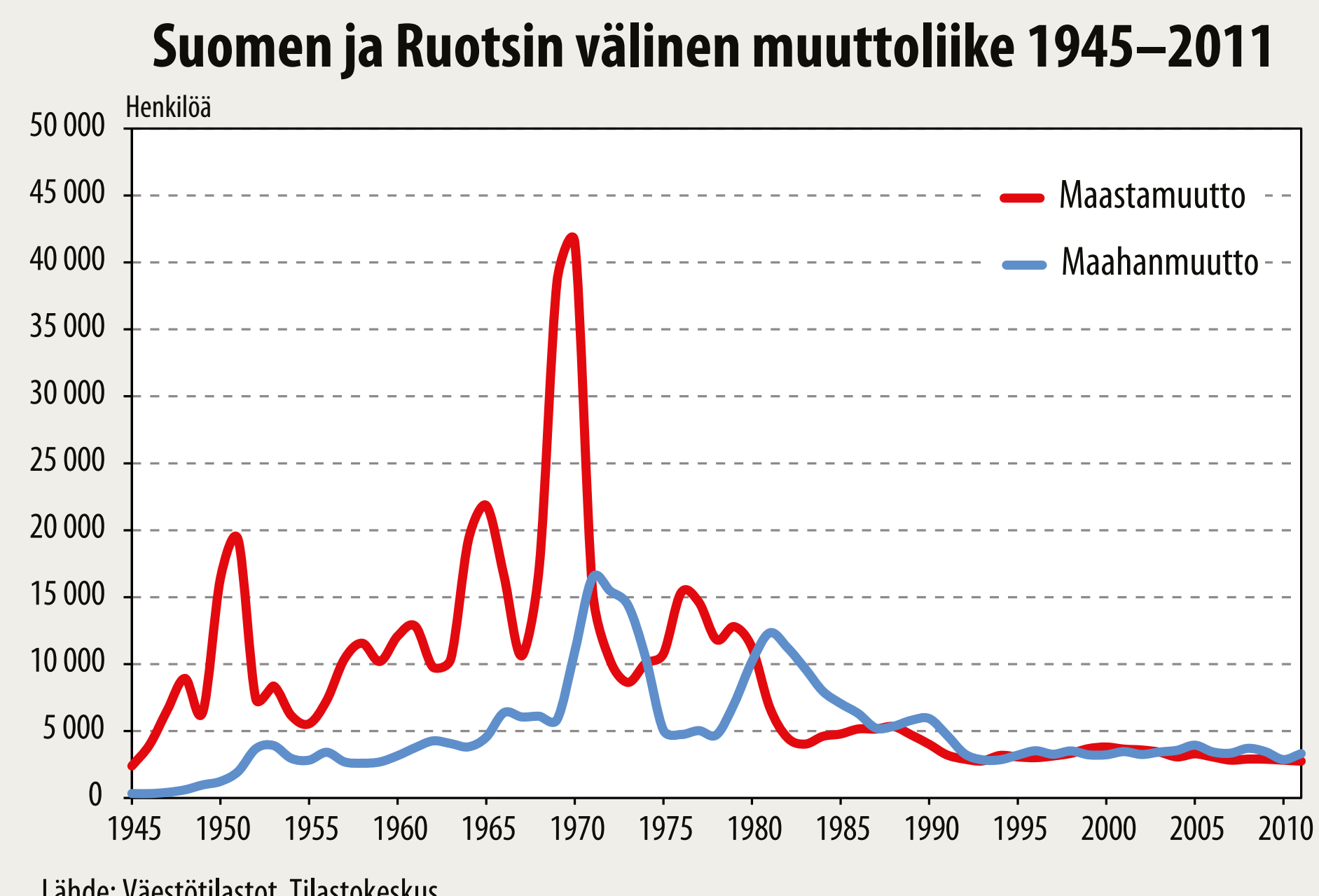
SVEA-MAMMAN KUTSU

Siirtolaisuus vuoden 1945 jälkeen

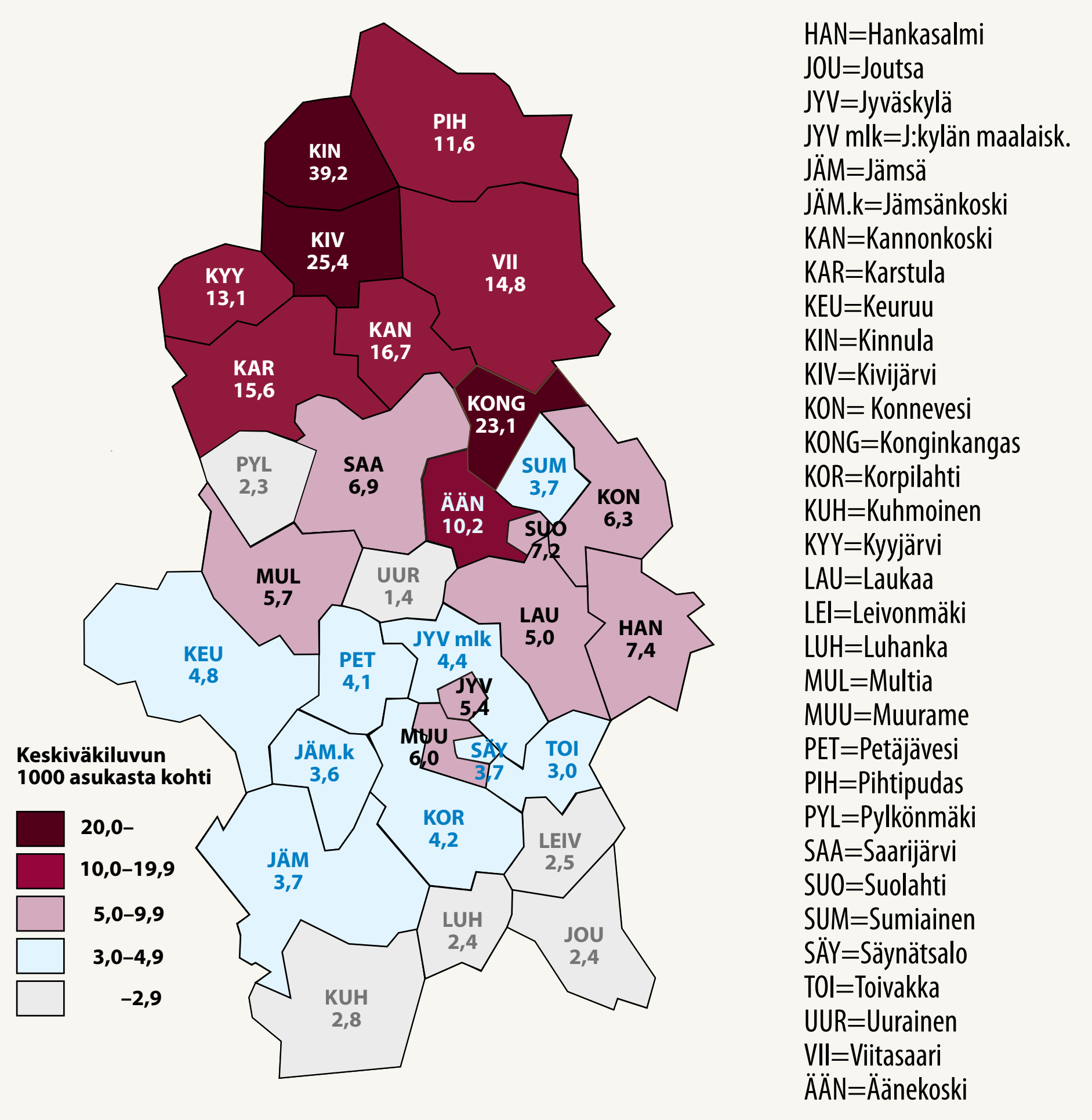
Siirtolaisuus 1945–2011

Suomesta muutti vuosina 1945–2011 ulkomaille noin 900 000 henkeä, joista 580 000 Ruotsiin. 1980-luvulle asti n. 80 % meni Ruotsiin. 2000-luvulla Ruotsin osuus on ollut alle 25 %.

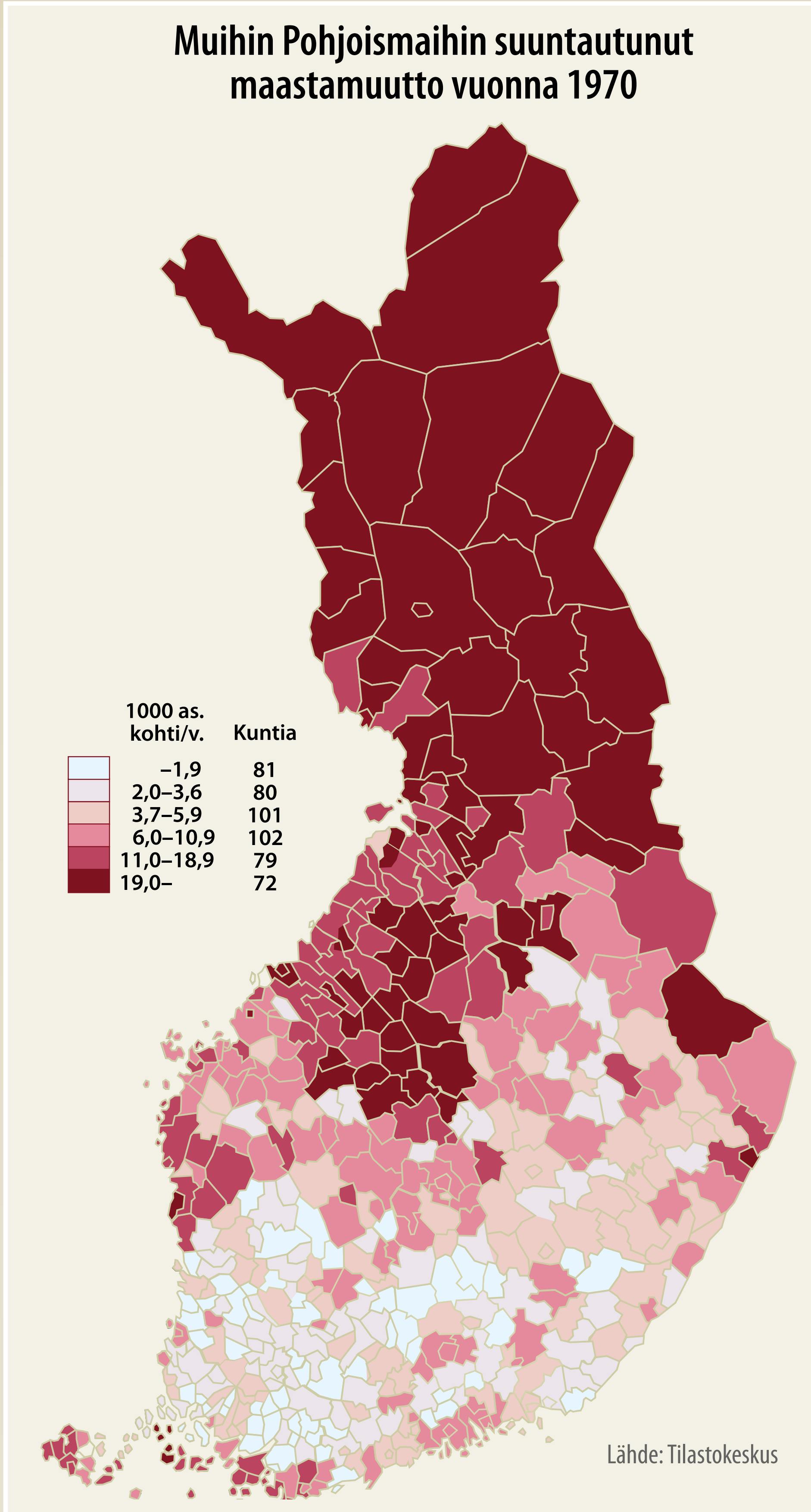
Luotettavia lähtökunnittaisia tilastoja on vasta 1970-luvulta lähtien. Karstula ja muut Keski-Suomen pohjoisimmat kunnat olivat kuitenkin hyvin voimakkaan Ruotsiin muuton alueita 1960- ja 1970-luvulla. Huomattava osa ruotsinsiirtolaisista, 65–70 %, on palannut takaisin.

Keski-Suomesta ulkomaille muuttaneet kunnittain vuosina 1969–1971

EN FINNE IGEN!

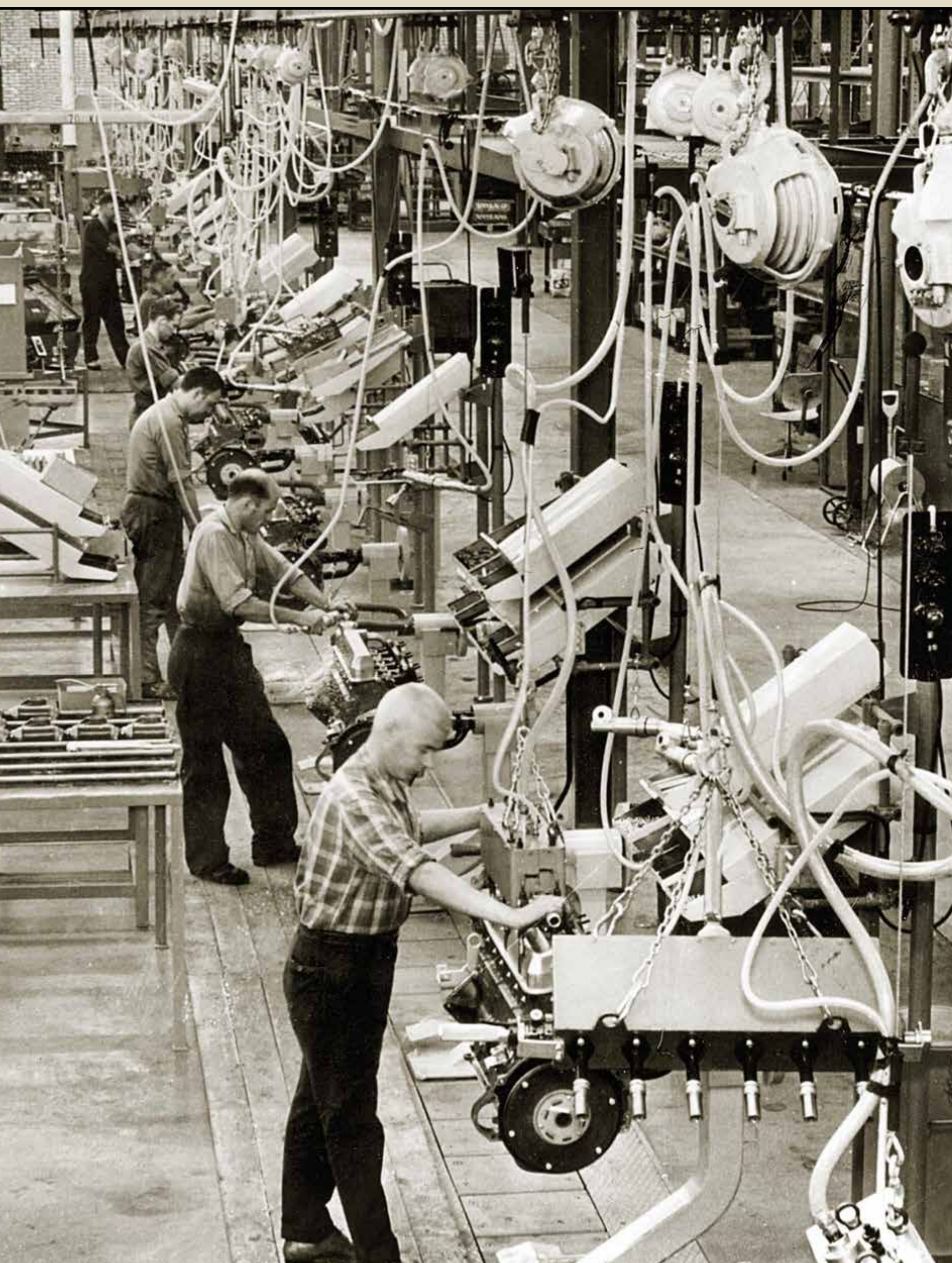
Ruotsinsiirtolaisuuden syyt

Sodan jälkeisen Ruotsiin muuton perussyöt olivat samanlaisia kuin amerikansiirtolaisuudessa ja yleensä joukkosiirtolaisuudessa: talouselämän ja väestörakenteen nopea muutos. Vilkkain muutto osui maatalouden ylituotannon, peltojen pakettiin, teurastuspalkkioiden, metsätöiden koneistamisen, pientilojen kuitumisen, maaltapaan ja suurten ikäluokkien työelämään tuloon aikaan. Vetävänä tekijänä oli Ruotsin teollisuuden jatkuva työvoimapula ja korkeat palkat. Muuttoa edesauttoi merkittävästi Pohjoismaiden välisen muuttoliikkeen täydellinen vapautuminen 1950-luvun puolivälissä.

POTEMKININ KULIISIT houkuttelevat metallimiehiä Ruotsiin

Suomen Metalliteollisuuden Työnantajaliitto: METALLIALAN REAALIPALKAT RUOTSISSA 40-90 PROS. KORKEAMMAT KUIN SUOMESSA. Yli 30000 metallityöläisistämme nyt naapurin verstaissa Ruotsin vetovoima kasvoi vahvasti devalvaatiomme jälkeen

Uusi 45 ören Lapin aiheinen postimerkki

Sipolat ja Hiekkaset

Vuonna 1968 lähti paljon karstusia Ruotsiin, niin myös Osmo Sippola Laikalta. Hän pääsi töihin silloiselle Scania-Vabikselle asentajaksi vaihdelaatikko-osastolle. Kahden vuoden päästä Osmo avioitui Karstulassa Kristiina Hiekkasen kanssa. Kristiinakin muutti Ruotsiin, jossa hän pääsi töihin L. M. Ericssonin puhelintehtaaseen ”koplaamaan” keskuksen osia. Vuonna 1972 perheeseen syntyi Joni-poika, ja Kristiina jäi äitiysloman jälkeen perhepäivähoitajaksi. 1974 syntyi Jenni. Kesälomilla käytiin Suomessa ja välillä joulunakin.

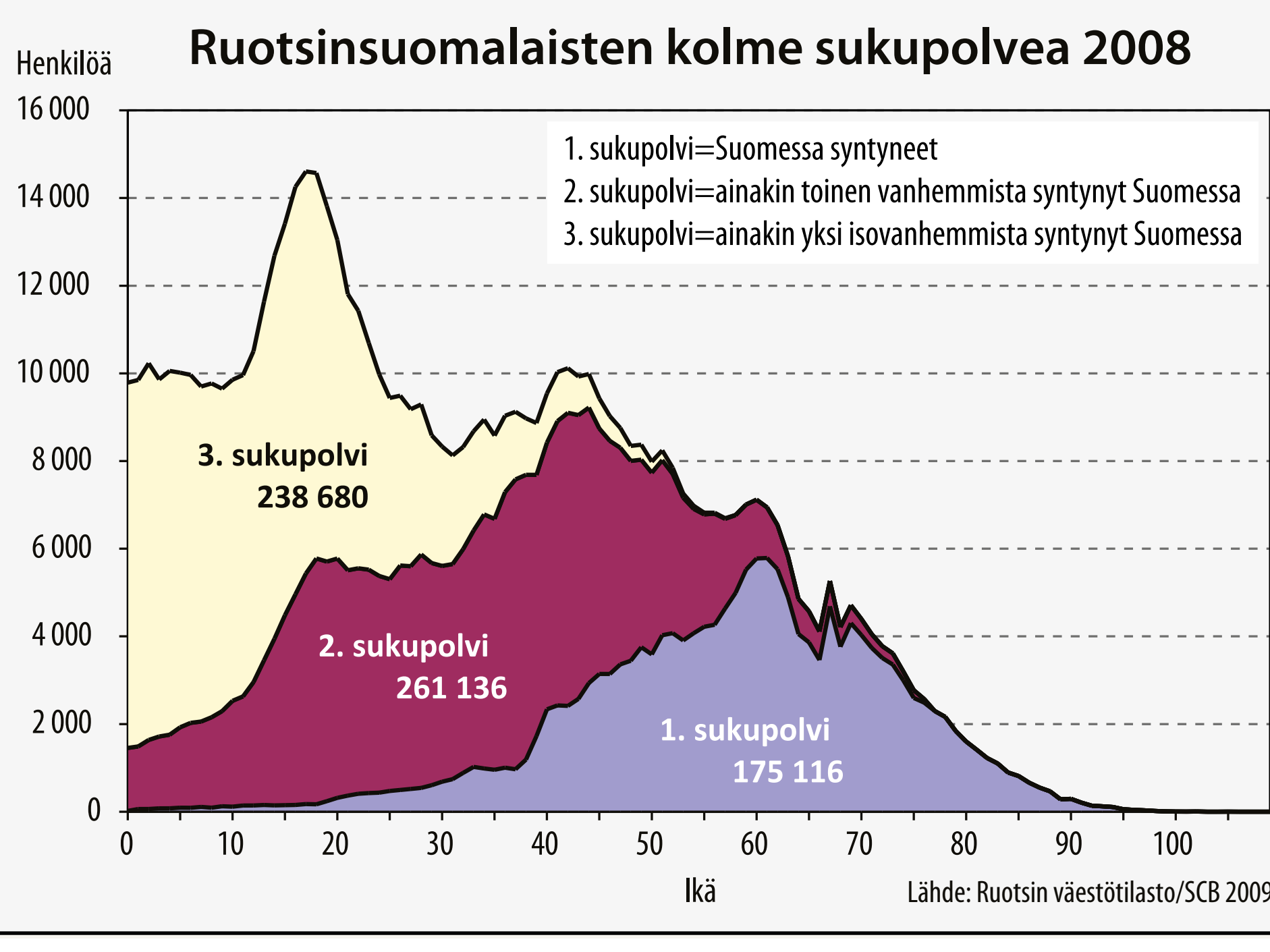
Huhtikuussa 1979 palattiin Suomeen Jonin tultua kouluikänsä. Siinä vaiheessa oli paras tehdä ratkaisu. Osmo pääsi Mikromillille töihin syksyllä ja Kristiina Mauri Jormakan ompelimoon. Myös Osmo Sippolan veli Ossi ja vaimon veljet Pentti ja Veikko Hiekkasen lähtivät v. 1968 Ruotsiin. Ossi oli siellä pari vuotta, kunnes armeija kutsui ja Pentti n. kolme vuotta. Veikko avioitui Ruotsissa pylkänmäkeläisen Sinikka Salmisen kanssa (1974). Hiekkaset palasivat Ruotsissa syntyneen Jaana-tyttärensä kanssa Suomeen vuonna 1979.

Autolauttaliikenteen kehittyminen oli osaltaan edesauttamassa Ruotsiin siirtymistä samalla tavalla kuin valtamerilaivaliikenteen kehitys aikoinaan amerikansiirtolaisuudessa.

Elvi Pölönen-Sundströmin isoisa ja isä sisarukseen muuttivat Karjalasta Karstulaan v. 1946. Elvin vanhemmat avioituivat v. 1950 ja perheeseen syntyi neljä tyttärtä. Päästyään ylioppilaaksi Elvi muutti v. 1971 Tukholmaan ja opiskeli myöhemmin sosionomiksi Uumajassa. Aikomus oli palata Suomeen, mutta tavattuun tulevan ruotsalaisen puolisonsa, hän jäi Ruotsiin. Perhe asuu Uumajassa. Elvi on kunnan sosiaalisuhteeri ja mies ohjelmoinnin opettaja. Suomesta adoptoiduista kaksospojista Henrik on diplomi-insinööri ja Anton opiskelee vielä yliopistossa. Sundströmit käyvät Suomessa kerran vuodessa ja sukulaiset vastaavasti Uumajassa.

Vuonna 2011 Ruotsissa asui 68 000 Suomen kansalaista ja 167 000 Suomessa syntyneitä henkilöitä.

**Näyttelyn toteutus (sisältö ja ulkoasu):
Jouni Korkiasaari, Siirtolaisuusinstituutti**

Kuvia ja tietoja antaneet henkilöt:
Anne Alkula (Karstulan kirjasto), Tauno Aumanen, Sanna Oikari, Taisto Poikonen, Jukka Pölkki, Elsi Pölönen-Sundström, Tuulikki Saarinen, Osmo Sippola, Asko Vuorinen

Tärkeimmät kirjalliset lähteet ja arkistot:
Karstulan kirja (1998), Karstulan seudun joulu (1966–2008), Keski-Suomen historia 2–3 (1988/1993), Kyyjärven kirja (1990), Vahangan kylä (2008), Historiallinen sanomalehtiarkisto, Siirtolaisuusinstituutin arkisto

Siirtolaisuusinstituutti
www.siirtolaisuusinstituutti.fi

